

A MADARASI KIRÁLY

HUMOROS REGÉNY

**IRTA
SZEMERE GYÖRGY**

1922
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA, BUDAPEST

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2013
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5292-34-7 (online)
MEK-11286

TARTALOM

A madarasi király

Lamberti báró és a tisztartója.
Fitos Kati kunokat puhít.
Tanácskozás az ünnepi műsor körül.
Királyválasztás Madarason.
A keményfejű királyfi.
Próbáljunk szökni.
Az üldözö bandérium.
Kunok harca.
A híres Dangli.
Ádám úr eszi a kuni tokányt.

Hogy mulat Finum András.

Mihály a törvényen.

János lovat vesz.

Czinege Péter üstje.

A komák szórakoznak.

A madarasi király

Lamberti báró és a tisztartója.

„Nemzetes Fitos Katalin leányasszonynak, az én kakasi ispányomnak

Madarason, a kakasi pusztán, s. k.”

„Kati fiam!

„Azt én sohase mondtam neked, hogy ne lopjál, mert tudom, hogy van eszed, más-képpen nem tsináltam volna belüled, asszonyi állatbúl ispányt. Én tsak azon tsudálko-zom, hogy olyan szemtelen vagy és azt írod, hogy kavitsos a pusztá, azért nem terem.

„Pedig ez nem igaz. Éppen ma mondta az én határbeli szomszédom és komám, gróf Károlyi úr, hogy igenis homokos a birtok és nem kavitsos - és hogy terem bíz a, tsak te mind ellopod, amit terem.

„Hát ebbe már bele nem nyuxok. Abba a kontóba se, amit a madarasi kovátsmester a directorhoz küldött. Mire kellett neked két ezer 500 bankóforint ára vas? Eszed talán a vasat? Vagy a bürgéket is patkoltatod? No, ezt a kontót kvitteld le valahogy a kovátssal, tudod te, hogy. Velem is sokat kvitteltél anno valamikor.

„Máskülönben reménylem, jól van dolgozod. Nekem sincsen kutyabajom se, tsak a ke-resztcsonatomat fájlalom és a ballábomat a köszvéntül, - egyszóval dögrováson vagyok.

„No ne igen ugrálj azért, mert addig nem fogok elpatkolni, a meddig nem láttam a kakasi pusztámat, mert énszememmel akarom megnézni hogy tsakugyan kavitsos-e. Vasárnaphoz egy hétre ott leszek. A Miksa hajdut is viszem, mert ha nem lesz kavitsos, föltsapatom a huszonötöt rád is, mert te se vagy Isten.

„Tanátsolom neked, hogy illendőképpen idvezeljének a népek. Azért küldöm ezt az ezer bankóforintot, hogy holtig megemlegessék a madarasiak az ő kegyes urokat.

„Azonkivel két ökröt nyársra huzass egészben, másik két ökröt penig fel kell drimbolni tokánynak. Aztán tizenkét hordó bort tsapra üttess, mert parasztba nem kedvellem a józan embereket. Úrba se igen. Ezeket figyelembe tartsad, melyek után

idvezel téged
a te kegyes urad és báród
Lamberti.

Ps. Ha igen szép lesz az innep, elengedem a 25 b. hanem a sok vasat tsak kvitteld le a kovátssal, mert az disznóság.”

Ezt a levelet, mint tartalmából részben kiviláglik, néhai való báró Lamberti di Guadiana Ádám Lajos József úr írta szóról-szóra az ő kakasi tisztartójának, Fitos Kati leány-asszonynak, anno 1840. A helyesírási hibák sincsenek benne kijavítva, nehogy azt higgye valaki, hogy egy báró Lamberti rászorult a helyesíráásra. Mert biz az nem szorult rá, lévén neki összevissza vagy 60.000 hold földecskéje hét uradalomba osztva, még pedig a java helyeken. Ez uradalmakból hatot úgy örökölt az apja után, a hetediket azonban (éppen a kakasi pusztát) már a maga keze fáradságával szerezte, nevezetesen a makkdisznón nyerte nasivasiban.

A Lamberti-uradalmakat többnyire asszonyok kormányozták, amely rendszert akkor kezdte a különködéseiről egyébként is híres úr meghonosítani, amikor egyszer egy Cseke Pál nevezetű derék tisztjének életépárja saját keze által történt megcsúfoltatásának tanuja lőn.

- Hallod-e fiam, Cseke Pál, - mondta akkor a megcibált tisztnek, - meg voltam veled elégedve, mert kemény ember voltál, ami a fő, de mivelhogy a te kedves feleséged még keményebbnek bizonyult, számárság lenne, ha nem ő lenne az ispány!

Így lett a szép Cseke Pálnéből ispán és utána a többi ispánékból is, mert természetes, hogy okulván a precedensen, ezentúl valamennyi tiszttartóné verte az urát a Lamberti-uradalmak területén.

Sőt Fitos Kati még menyasszony korában túrta ki vőlegényét eme módszerrel a kakasi ispánságból s akkor már, hogy megvolt az ispánsága, nem kellett hozzá külön ispán az eszemadtának: faképnél hagyta jövőbelijét.

Így esett meg, hogy egy leányispán is akadt a menyecskeispánok között. Még pedig micsoda leány! Ringó járása, tüzes szeme villanása csupa vakmerő dac; hattyukeblének pihegése üdvösség ígérkezése; duzzadt piros ajka s arca vérrózsái: pokol és mennyország, üdv és kárhozat!

Félt is a szép démontól, valaki csak az útjába került: félt parázs szeme igézésétől, szirénhangja bűvös dallamától, hirtelen keze csattanásától, szapora nyelve fulánkjától - már aszerint, amilyen fegyverrel támadt az ördögös leány.

... Hát egy ilyen leánynak írta Ádám báró ama levelet, Ádám báró, aki az ördögtől se félt, aki nyersen ette a húst, fagyaltot vacsorázott decemberben fűtetlen szobában s az ablakon ugratta ki, ha rájuk unt, kenyeres pajtásait.

Fitos Kati kunokat puhít.

Fitos Katinak, ura levelének vétele után az volt az első dolga, hogy magához citálta Dulácskát a madarasi kovácsot, hogy kvittelne vele.

Ezen a ponton nem volt nehéz a Kati sora. A számla amúgy is koholmány volt háromnegyed részben, a tényleges követelését szívesen lekvittelte vele a kovács. Egy ölelés, egy csók borostás ábrázatjára háromszáz bankóforintot megért a vén kecskének, ami azt bizonyítja, hogy a negyvenes években nemcsak az urak *pakszióztak*, de a kovácsok is.

Hanem az ünnepség, amit a madarasi kúnoknak kellett kivágniok: attól megfájult még a Kati feje is. Mert igen kemény legények a kúnok: nem igen veszik be, ami nem a maguk esztől származik.

Pedig főképpen ettől függött a Kati sorsa. Urának pompa és bámultatás után áhítózó lelkét kellett mámorba ejtenie, hogy kavicsnak nézze a homokot, különben vége a kitünő ispánságnak, aminek jövedelmét hat éven át ő dugta be a kavics címén.

Befogatott hát Kati és keblébe rejtette az ünneplés céljaira kapott ezer forintot, még pedig két egyenlő részletben és zacskóban (hátha elegendő lesz az egyik is), úgy ment be Madarasra, hogy fölpszikálná az egykedvű kúnokat.

Éppen közgyűlés volt a községházán, tehát jókor jött. Nem is teketóriázott sokat: kihúzta derekát, egy merész fogással helyrevágta dús éjfékete hajkoronáját és félrelökvén a lépcsőn sütkérező kisbíró, a hódítók ellenállhatatlan önérzetével beviharzott a tanácsterembe.

- Érdemes bíró uram, tiszteletes tanács! - csendült meg a szó, évődésre biggyesztett ajakán. - Kérésem volna kigyelmetekhez...

A tiszteletes tanács elképedt ezen a merész tiszteletlenségen, Kónya Máté, az érdeemes bíró fölugrott a prezidiumról és fölágaskodott, mint a kukorékoló kakas: úgy utasította rendre a tolakodót.

- Hájszen ez nem kocsma! - vágta ki keményen. - Nincs itt a szoknyának becsülete, nem igen számítódik!

Katit nem érte váratlanul ez a fogadtatás. Hiszen készenlétben tartotta ellene bűvös arzenáljának minden fegyverét.

- Hát igaz, - válaszolt a bíró szavaira, - hogy magának a szoknyának nincs becsülete. De van ám nekem egyebem is. Van két olyan sötét szemem, mint a csillagtalan éj, de amik úgy cikkáznak, mint a zivatar villáma; van hajam hosszabb, mint a királyok palástja, selymebb a selyemnél, feketébb az éjnél; és van két gömbölyű vállam: pihepuhaságu, fehérebb a hónál, de a tüzes vasnál is égetőbb... Ezek a dolgok pedig mindenütt számítódnak, valahol csak ép-kézláb férfi járkal a földgolyóbison.

Szólta Kati és szavai nyomatékaképpen széjjel-szórta a szürke teremben villogó szeme nyilait és úgy belecélozott velük hitese uraimék tempóban dobogó *aszos* szívébe, hogy menten elállt a lélekzetük. Hát még amikor (mintha csak véletlenül esett volna) megbomlott selymebbnél selymebb, éjnél feketébb haja és hullámzó árjával talpig beborította junói termetét, csakugyan, mint a királyok palástja!

Akit az ilyen pompa se vesz le a tíz körméről: nincs a világnak olyan embere, ha még olyan kutyafejű kún is. Bele is vörösödött gyönyörűségében mind a tíz hitese jegyzőtül.

Kati leolvastván arcukról az ő diadalát, dévaj kacagással kérdezte:

- Úgy-e, hogy számítódik, hitese uraimék?

A jegyzőnek jött meg elsőben a szava: meggyőződéssel süvítette ki vékony kappanhangján:

- Számítódik!

- Mán hogyne számítódnék, mikó' számítódik, - jelentette ki a bíró maga is.

És hegyibe zúgta az egész tiszteletes tanács:

- Hát számítóggyék.

- Akkor egy instanciám volna a nagyérdemű tanácshoz, - folytatta Kati és szépsége göggyében hátravetette rózsás fejét, - az lenne a kérésem tanácsos uraimék: rántsanak ki engemet a veszedelemből.

Kérdőjellel görbült valamennyi szem... A' mán irtó nagy veszedelem lehet, amit az ispány-asszony se tud egymagában eligazítani, vélték a hitesek és kissé megcsappant a lelkesedésük.

- Halljuk, - sipította a nótárius, - hogy néz ki az a veszedelem?

- Három mázsás, kopasz és veres; úgy híjják, hogy báró Lamberti Ádám, - jelenti ki Kati és részvételtelenség céljából reszketni kezd, mint a nyárfalevél.

- Nono, - nyugtatja meg Brugós, az egyik hitese, - akad itt legény arra a három mázsára nem egy; teszem a Csamó Danyi úgy meggyúrja akár félkézzel is, hogy...

- Jaj, lelkem, hiszen éppen ez az, amitől Isten óvjon engem, - ijedezett Kati. - Nem attul félek én, hogy szívesen látják kigyelmetek, hanem éppen attul, hogy nem látják szívesen. Akkor pedig vége az ispányságonak, mert az én kegyes uram (törje ki a rossz, ahol van!) azt kíván-

ja kigyelmetektől, hogy úgy ünnepeljék, mint egy királyt, ha megérkezik a jövő vasárnapon. És engem tesz felelőssé a kigyelmetek hajlandóságáért.

- Hüm! - hümmögött a bíró, - e mán akkó csakugyan nagy veszedelöm.

A többi hites is hümmögött. Még a nótárius, a leglelkesebb közöttük is csak rázta a fejét.

- Baj a baj, - mondotta, - mink nem örülünk senki fiának, még a kakasi tiszttartó kedvéért se.

Brugós meg éppen végkép kijött türelméből:

- Mit örüljünk nekie?! Azér, hogy háromezer lánc földje van a mi határunkba? Inkább akkor örülhetnék, ha nem vóna nekie egy talpalatnyi sem, hanem mind a mienk vóna.

Viharos helyeslő zúgás követte az okos kijelentést. Aki nem ismeri vala a kún természetet, azt hihette volna, hogy kárbavesz már Kati minden igyekezete.

Ámde Kati ismerte a kúnokat, jól tudta, hogy ha már semmi se használ, még mindig hátra van egy bűvös argumentum, amivel még az ő fejüket is be lehet verni: a pénz. Az pedig ott pihent a kebelében. Nem szívesen eresztette ki ezt az argumentumot, de hát, mit volt mit tennie, látta már, hogy nem boldogul másképpen: megoldotta feszes bársonyíngvállának három felső kapcsát és kebelébe nyúlt az egyik zacskóért.

Hites uraiméknak majd kiugrott a szemük. A jegyző fölágaskodott: úgy nézte, bíró uram meg úgy, hogy *behúmta* balszemét, mint mikor puskavégről a nyulat célozza.

Kati büszke önérzettel szemlélte a hatást.

- Hiszen én is azt mondom, - vette föl elejtett beszédje fonálát, - hogy bolond az, aki bolondnak örül. Hanem hát, úgy gondoltam, hogy néha bolondnak is érdemes lenni, kiváltképpen, ha kifizeti, magát.

Azzal kifordítván a zacskó tartalmát, gőgös kézmozdulattal bíró uram orra elé vágta.

Miként rabló csuka a kicsiny ártatlan halakra: úgy csapott rá bíró uram az öt szál százás bankóra.

- E mán beszéd! - jelentette ki, görcsösen szorongatva a váratlan kincset.

- Erissze el, bíró uram, hogy lássuk mik is, - kérte Túri Gergő, egy malacképü hites.

- Elsőbben hagy tuggyuk, - kérdezi Kati felé fordulván az érdeemes bíró, - hogy hunnan potyogott?

- Az uram küldte kendteknek...

A fejek megmozdultak, jobbra-balra hajladoztak.

- Hát hiszen akkó az egy egész *rózsant* embör, - véli Kónya Máté bíró úr.

- Nem igen józan biz ő, - világosítja föl a kún szólásformákban még járatlan Kati, - tán nem is volt józan soha.

(- Mi a fenée?...))

- Úgy issza az a bort, mint szomjas föld a záporosót.

(- Ejha, hát még *böcsületes is!*...)

- Becsületes? - tiltakozik Kati mosolyogva.

- Olyan gézengúz, amilyen kettő sincs széles Magyarországon.

(- Ugyan, úgy-e?...)

- A kastélya tornyából ugratja ki a tulajdon édes barátjait, ha rájuk unt és nincs olyan jóra való leány, akit - kieresztene.

- Tyuhaj! - kiált föl bíró uram örvendezve, - hisz akkor az egy igen *jóra való* ember!

És fölragyogott a jó kunok szeme.

Kati a helyzet magaslatára emelkedett... No, ha ilyen a gusztusotok, gondolta, megálljatok, beszéllek én a fejeteknek róla külön dolgokat is.

- Négy embert vágott már agyon, olyan irtózatosan dühös ember...

- Vivát! - hangzott föl az öblös torkok egyhangú üdvriadása.

- Osztán, - folytatta Kati, - nemcsak a maga feleségét veri, hanem a másét is. Úgy belecsimpajszkodik a legkényesebb grófné hajába is, akár a...

Ezt már be se fejezhette Kati. Mondata vége végkép belefűlt a kún atyafiak zajos lelkesedésébe.

- Akkor kun is a, az Istenfáját!

- Ilyen embör kell nekünk!

- Uccu pajtás, lakodalom!

S több efféle fölkiáltás hangzott föl ajkaikról s egy általános zűrzavaros lármává kavardott.

... Ejnye, gondolta Kati magában, bolond voltam, hogy odaadtam nekik, ha csak az egyik zacskót is, megtette volna az erkölcsi hatás magában.

Joggal gondolhatta, mert hovatovább úgy üvöltöttek a komák, mint örült dervisek. Azt persze nem tudhatta, hogy az efajta lelkesedés csak érzelempazarlás náluk, az eszük azért helyben marad mindéig; azt és az aprópénzt a kun nem igen adja ki. Nem tudta ezt Kati - nem is igen lehet a kun embert kiszámítani, - de mingyárt megtapasztalhatta.

- Hát most már lesz-e, ami lesz? - fordult kacéran a bíró felé és kezdte bekapcsolni ingvállát.

És legott lelohadt minden lelkesedés, akár az ökörhólyag, amibe tűt szúrtak.

- Lassan azokval a kapcsokval, - inti a kacér leányt bíró úr ökigyelme, - mert még semmi sincs.

Kati ajkába harapott. (Se szépségem, se a pénz? Megálljatok!) Indulattól vérvörös arccal odalépett a bíró elé, aztán - (mily finom nüansza az eredendő asszonyi kacérságnak!) - aztán szeme köze nevetvén, megsimogatta érdes, ráncos ábrázatját.

- Ne figurázzék, szentem, - mondta, ajakán legcsábosabb mosolyával, - kár lenne azt az öt csikót kiereszteni az ólból. Inkább örüljön neki, hogy odakerült.

Kónya Máté, a gyalázatos vén kecske, fölszította a föléje hajló szép leány haja illatát; pazar keblének havát fölitta szemével; csábos mosolyát is szívébe eresztette fenékig - és mégis így felelt az istentelen:

- Nem örülök, az Istennek se örülök!

- Nem örülünk, - zúgta utána a tiszteletes tanács.

De már erre csakugyan dühbe gurult Kati.

- Mi baja kendnek? Megveszett kend? - ríppent rá a bíróra, félredobva minden hivatalos tiszteletet.

Úgy látszik, ökgiyelme most kivételképpen nem is reflektált rá, mert igen nyájas volt a felelete.

- Nem igen veszem meg, csak amondó vónék, hogy tíz kún alá kevés öt csikó: tíz kék.

- Nincs, vén imposztor! - kiáltott föl Kati vérvörös arccal és önkénytelenül kebléhez kapott.

Bíró uramat még ez a titulus se bántotta most, egész mézédés lett a szava:

- Dejszen, hugám, - mondta, - van abban a ménesben, ahol ez az öt csikó termett, tíz is. S ezzel otromba kezétől nem várható bravuros gyorsasággal kicsípte a másik zacskót a Kati kebeléből...

Leány volt Kati: indulatos, szeszélyes, illogikus teremtese Istennek, ahelyett, hogy fokozódott volna dühe bíró uram eme csintalansága miatt - ellenkezőleg, mintha megcsiklandozták volna: elkezdett kacagni, kacagni, úgy kacagott a vén imposztor huncut szemén, amellyel fölfedezte a zacskót keble hófehérségén, hogy a könnye is kicsordult.

A bíró ellenben igen komoly és ünnepies arcot vágott, kifordította a zacskó bélését és kérges tenyerével kivasalván most már mind a tíz bankót, következőképpen szólótt éhes, dülleddszemű falukormányzó társaihoz:

„Tíz hitös, tíz csikó,
Éljen a kakasi tisztartó!”

Kati, aki még mindig nevetett, kijavította ökgiyelmét:

- A báró vivát, a báró, nem a tisztartó.

Kónya Máté gondolkozott egy pillanatig (mert igen szerette a lapidáris beszédet), aztán rájövén, hogy a „báró”-val sem esik nagyobb sérelem a kádenciában, megbiccentette fejét.

- Úgy is kigyün, - mondta...

- De most már rangos legyen ám az ünnep! - figyelmeztette Kati a hiteseket.

- Ránk kell bízni, - mondta bíró uram kurtán, - mán most bízvást lehet kapcsolkodni is.

- Nem muszály, - süvítette a nótárius és utána a tiszteletes tanács, - nem muszály, most mán úgy is örülünk.

Tanácskozás az ünnepi műsor körül.

Kati ekként elvégezvén dolgát a tiszteletes tanáccsal, még félrehívta egy szóra a lelkes nótáriust, hogy az áldozatókrök és borok irányában világosságot árásson a fejébe és hogy némi tudnivalóval szolgáljon a báró természetét és szokásait illetőleg is, aztán csakugyan bekapcsolta ingvállát és feltüzvén haját is: felszökött bricskájára és - gyí te! - hazarepült két kosorru táltosán.

Bíró uraimék ellenben - minekutána elintézték volna a falu ügyeit, - testvériesen megosztokdtek az ezer forinton, elhatározván, hogy a báró ünneplése közköltéségen megyen. Azzal bíró uram, more patrio (csak úgy találomra) belemarkolván a községi bírságalapba, fogta méltósága jelvényét, a rézveretű tölgyfabotot és elindula az alvégi vendégfogadóba, az úgynevezett Csudakántorba, ahol is az élelmes zsidó egy *tiszta* szobát tartogat vala a magisztrátus részére, amellyel jóban lenni már akkoron is tanácsos dolog vala.

Bíró uramat hallgatagon és méltóságosan követték tiszteletes hitestársai, mert közgyűlés után a bírságalap terhére nekik is kidukált az ital, de mert külön is fölszólítottak erre érdemes fejük által.

- A Csudakántorba, - mondta ez nekik, - eligazítsuk az ünnepség sorját. Mi aggyuk az észet, a falu a pénzt.

Nohát az eszüket nem is sajnálták az ünnepségtől hites uraimék. Annyi jóféle eszme és ötlet kerekedett fejükből a bor folyamán, hogy azt mind leírni nem is lehet. De nem is szükséges, mert a történetbe csak az tartozik bele, ami határozatra vergődött.

A határozatokat a bíró mondta tollba és a jegyző firkantotta le, de csak plajbásszal, egy cukorsüvegpapír szürke oldalára, szóról-szóra ilyeténképpen:

1. Tsinálógygyék egy díszkapu a falu végén petrencerudakból és cserfagajjakkból.
2. A díszkapu tetejébe hétfejű sárkánt tsinájjon a Mócsi nevű lakatos, de tsak papirosból. (A veres nyelvek lehetnek pákfungból is.)
3. A báró úr úri tisztességgel megvendégtessék. (Jó lesz nekik kuni tokán is, hogy emlegesse meg a kunok Istenit.)
4. A báró úrnak emlék adassék ajándékba a község költségén.
5. A báró urat ősi szokás szerint egy nagy pajsra kell hagyintani és háromszor fölemelni a levegőbe, de nem kell elejteni.
6. A báró urat a pajson a nótárius idvezli palléros orációval.
7. A báró urat a község a madarasi király címmel tisztöli meg.
8. A báró úr reggel felé kétórás vákanciát kap, mert meg akarja nézni a kakasi pusztáját.
9. A báró urat Kuti Pétör viszi ki Kakasra a hirös négy (4) sárgáján és vissza is hozza egészben.
10. Akinek puskája, vagy püstölye vagyon, az lüjjön vele, akinek nincs, az ordíjjon, ahogy bír, egész a vendégségig.
11. A házakra mindenféle zászlók és cifraságok akasztassanak. Stb.
12. Az egész ökrök a nagy piarcon sütögyenek, a tokán a kicsin.
13. A muzsika is a kis piarcon lészen, mert a nagy piarcot telimuzsikálni nem lehet...

Hát most már el lehet képzelni (annak, akinek van esze), hogy együttvéve milyen dáridót ígér ez a 13 kemény pontozat, ha pontosan végrehajtják.

Már pedig pontosan végrehajtott mind a tizenhárom, ami hitesuraiméknak nem kis fej-törésébe került, mert egynémely pontozat végrehajtása elé szívós akadályok tornyosultak, amiknek lebírása nem volt kicsi dolog.

Például mingyárt a pajzs irányában az a nehézség merült föl, hogy a falusi hites kovácsnak éppen kifogyott a vasa. Ezt a nehézséget úgy hárították el hites uraimék, hogy a cigánykóvácsához folyamodtak, aki is a község érdekében vállalkozott rá, hogy ellopja a söjtöri kastély vaskapuját: lesz abba annyi vas, amennyi egy pajsra elég. Hites uraimék megdicsérvén a cigány okosságát, neki adták a megbízást.

A másik nehézség az adandó ajándék tekintetében merült föl. Mit adjanak egy hárommázsás korhelynek? Virágot csak nem adhatnak neki, mert van-e olyan korhely a világon, aki eltürje a virágnak csak a szagát is!

- Mánpedig - jelentette ki Csór Tamás, - olyat köll neki anni, amit szeret, úgy kívánja a falu böcsülete.

- Igaz a fene, de hát mit?! - küzködik bíró uram. - Jánt csak nem adhatunk neki!

- Mérne? - kap az eszmén Csór Tamás. - Ott van mingyá a Csula Boris. Az ügyis olyan senkié-mindenkié jószág, osztán szép is a veszettadta: azt oda löhet neki anni.

Az eszme igen tetszetősnek látszott, helyeselték is a hitesek, maga a bíró se vallott ellene, de a jegyzőnek, Kolbász Mártonnak csudálatosképpen erkölcsi skrupulusai támadtak, pedig másformán nem volt ő ilyen finnyás.

- Az nem lehet, hites uraimék, - mondta, - hogy jányt adjunk neki ajándékba. Először is mert az nem ajándék, ami magától is elajándékozódik, másodszor is hévatalos lévén az ajándék, nézni köll a tisztességre is.

- Hát agygyuk neki a törpénköt, a Gingallót, - javasolja Pócsi András, - jó lesz az neki.

- A Gingallót? - kiált föl bíró uram örvendezve. - Az bárhanem igen okos dolog lönne, mert ugyis a község tartja a Gingallót.

És azonmód határozattá emelték a zseniális eszmét, még éltették is érte Pócsi Andrást. Hogyne! Olyan ajándékot, ami annak is ajándék, aki adja, annak is, aki kapja, még talán nem is talált ki senki, amióta világ a világ. Kun ész kell ahhoz.

... Aztán a királyi címnél is okvetetlenkedett ismét ama Kolbász, a nótárius. Hogy egy bárónak vélte, mégis csak sok lesz a királyi cím, antul inkább, hogy már van egy királyuk: a Ferdinánd. De ezen a ponton már egyszerűen lehurrogták a hitesek Kolbászt.

- Azt igazítsa ü el a Ferdinánddal, - mondta a bíró, - ü tán tud németü.

És Kolbász Márton meghajtotta fejét a közakarát előtt.

Ez a három nehézség tehát fényes megoldást nyert. Ezt annyival is inkább el lehet mondani, mert a cigánykovácsnak se fizettek hites uraimék a pajzsért egy petákat sem, azzal kergették el, hogy becsukatják lopásért, ha igen kiabál.

Azonban hátra volt még a legnagyobb akadály. Kuti Pétör ugyanis megbicsakolta magát és kijelentette, hogy ő bizony nem fog be senkinek, magának a francia császárnak se, mert hogy ő a Kuten király ivadéka.

- Hú, biz igaz a! - sóhajtott föl a bíró. - Ezt majdhogy el nem felejtettük.

És tanácstalanul maga elé bámult. Igen, mert a Kuti Pétör argumentuma ellen nem tehetett ellenvetést. A Kuten király ivadéka: a Kuten király ivadéka, szó sem lehet róla, hogy az ilyen befogjon egy bárónak, ha király is. Azt úgysem engedné a kun becsület. Ez pedig nagy baj volt, mert senkinek sem volt olyan nyalka *egypengésü* négy lova, mint épen Kuti Pétörnek, szégyent vallani pedig nem akart a község, mert neki is van becsülete, ha nem is akkora, mint Kuten királynak.

Nagyban törték fejüket az atyafiak, hogy mi legyen hát most.

A leleményes Pócsi András megint előállott egy eszmével.

- Fogja be kend, Kuti Pétör a gebéköt, oszt majd elhajtom ükét én la, - ajánlkozott készségesen.

- Nem löhet - makacskodott Pétör.

- Mérmer? Hisz a lú csak lú, a nem származ' Kuten királytól.

- Nem azér, - mondta Pétör.

- Hát?

- Csak mer az én lovamat nem adom senki fia keze alá, még ha a római császár kéri se: a pápa.

- Nem-e? - szólt örvendezve (hogy rajtacsípte Pétört) a leleményes Pócsi András. - Nem-e? Hát nem láttam velük a Pétör gyereket tegnap is?

- A Pétör gyerekek? - méltatlankodott Kuti Pétör. - Hisz az a fiam; az csak oan, mintha magam vónék.

- Hát akkor vigye ú a bárót, - okvetetlenkedett Pócsi makacsul, - ú még gyerekek, hát uccse számítódik a böcsülete.

Kuti Pétör meglóbálta üstökét, de már látszott rajta, hogy puhul a kemény feje.

- Nem számítódik, az igaz, de...

- Ne huncutkodják hát, komé... A falu kedvéé'...

- De mit szól majd hozzá Kuten király?

- Ejno, gyerekek, hát gyerekek. Mit szólhat Kuten király?

- Jól van no, - adta meg magát (igaz, elég drágán) Kuti Pétör - elerisztöm a gyereket száz forinté'.

- A felie'...

- Nem igen...

- No csak no...

- Nem bánom hát, de bakterpénzt akkor nem fizetök...

Bíró uram hamarosan tenyerébe csapott a komának, hogy meg ne bánja a vásárt s ezzel elhárult minden akadály az ünnep előtt; jöhetett Lamberti. Nem hiába jött.

Királyválasztás Madarason.

Anno domini 1840. tavaszutó 6-án folyt le amaz emlékezetes ünnep, amelyen Kun-Madaras lelkes közönsége legnagyobb birtokosának, néhai való jó Lamberti Ádám úrnak a községbe való első és utolsó bevonulása alkalmából a madarasi király címet adományozta.

A község hatósági rendeletre ünnepi díszet öltött. A házakat zászlókkal és galyakkal ékesítették föl, még az utcát is kisöpörték a jó kunok, ami velük Kuten király óta meg nem esett.

Leglélekemelőbb pontjai a községnek a diadalkapu környéke és a nagy piac valának. Ezeken a helyeken tömörült leginkább a sokadalom: tulipántos-bundás kevély öregek, piros rámás-csizmás hajadonszüzek, sarkantyus legények bicskával és hancurozó mezítlábos sihederek.

Igen, mert felségesen sikerült a diadalkapu, még a petrencerudak is föl voltak öltöztetve cifra színes papirosba és a lakatos remekművű hétfejű sárkánya olyan rémítő volt, hogy nem lehetett kiállni borzongás nélkül.

A piacon ellenben a cigányalkotta pajzsnak akadt sok bámulója. Mert bár sose látott Csucsi pajzsot, olyan remeket alkotott csak úgy találomra, hogy földobogott tőle a jó kunok szíve. Még bíró uram képmását is kikalapálta rája a ravasz cigány két disznó közé, a mik cifraság-nak kellett a pajzsra. Kuti Pétör, akinek már származásánál fogva is bizonyára értenie

kellett a pajzsokhoz, kijelentette, hogy az egész világon még csak egy ilyen derék pajzs lehet, több nem. És a népek el is hitték ezt neki s elismerésük jeléül kemény barackokat nyomkodtak az alkotó művész feje tetejére.

A piacon különben kora reggel óta folytak az ökörsütéshez szükséges előkészületek. Úgy kilenc óra felé már állottak a nyársak, csak az ökröket várták. És a vizipuska is ott volt már, hogy tűzveszedelem esetén kéznél legyen. Csak a boroshordók késtek ok nélkül, ami módfeletti izgalomban tartotta a szomjas kunokat: szörnyű káromkodásban törtek ki, hogy miért késik éppen az, aminek rögvest hasznát lehetne venni ünnepelt nélkül is.

Úgy tíz óra felé végre megjöttek a hordók négy szekéren. Nyomukban, az ötödiken, megérkezett Kati, a tisztartó maga is. Talpig selyemben, gyöngyös pártában dús hajkoronáján. Arcát pirosra festette diadala reménye, ajkát fölvetette szépsége gögje. Remek volt így: úgy festett, mint egy tündérr királyné, aki gyönyöröket osztogatni szállott le az emberek közé. Meg is süvegelték még a kunok is, sőt pisztolyaikat is eldurrantották lelkesedésükben. Bár ez a tiszteletnyilvánítás szólhatott a hordóknak is, amiket úgy lekapkodtak a vasizmu legények a szekerekről, mintha csak kalapkatulyák lettek volna.

És azonmód hozzá láttak a megkóstolásához, ami ellen Katinak sem volt kifogása, hisz éppen az volt a célja, hogy az ünneplők be legyenek csipve, mire az ünnepelt megérkezik.

Nohát a meg is lett. Mire a szomszéd község határán fölállított lovas őrszem lóhalálában meghozta a hírt, hogy: Gyün a hintó! - már három rendbeli véres verekedés játszódott volt le végérvényesen...

... Kati a diadalkapu előtt foglalt állást. Úgy várta kenyéradó urát. Büszkén kifeszített mellel, évődő játékos nyilakkal a szemében. A szebb leányokat maga köré állította, nem volt féltékeny rájuk, olyan szép, mint ő, úgy sem lehetett egy sem közöttük.

Ám, amikor a nagyúr hintaja a rucaháti kanyarodónál föltűnt a szemhatáron, mégis elsápadt még Kati is. Hogyne! Háromezer hold... És a rabiátus Ádám úr vad haragja!... Na csak végigbizsergett a hideg Kati erein.

... Egetverő lárma hangzott föl a diadalkapunál. A báró fogata megérkezett. Pisztolyok, puskák fülsiketítő durrogása, szüzek visongása versenyre kelt a legények tüdejével - de hiába, a kun torkának hangzivataraiba belevész még a káosz is.

- Vivát Ló Berti! Vivát az urunk! - zúgott a magasba, mint valami örületes orgona hangja. - Vivát a madarasi király!

És szempillantás alatt szét volt szórva a díszes hintósfogat: kifogták belőle és oldalbarugták a tizenharmadmarkos talián lovakat, magát a kocsit pedig fölemelték mindenestől, még a kocsist és hajdut se lökték ki belőle, hogy hamarabb menjen a dolog.

Ádám báró látható élvezettel szemlélte ezt a még neki is imponáló lelkesedést. Élénken hunyorgatott villogó két macskaszemével és kövér, szörtelen ábrázatát elöntötte a megelégedettség derüje.

- Köszönöm, fiaim, jól csináljátok - dicsérte a kocsitemelő akrobatákat s csókokat szórt a fehér ruhás, verespántlikás szüzek felé, amit azok, a helyett, hogy a föld alá bújtak volna, őszinte szívességgel, kacagó jókedvvel viszonzottak, követvén Kati utasításait.

Ez tetszett csak igazán a vén ruénak. Azonmód szeretett volna lecsapni közéjük, mint héja a galambok közé. Csakhogy, sajna, nem tudott repülni, a lábán pedig nem mehetett közéjük, meg kellett várnia, míg lelohadt a kunok lelkesedése s a földre lökték kocsiját. Akkor aztán csakugyan közéjük vegyült: megölelgette, megcsípkedte őket s ezzel, mint a mitoszbeli

Bakhusz, elindult velük a nagy piac felé, nyomában a pisztolyokat durrogató és torkaszakadtából vivátozó ünneplő közönség...

... A nagy piacon kezdődött csak a tulajdonképpeni dáridó, a fő ünnepi aktus: a fejedelemmé való avatás.

Hát ezért a nagy titulusért, hiába volt csak tiszteletbeli, már meg kellett Ádám bárónak szenvednie. Mert egy négyzetméter nagyságu domboru pajzson ölnyi magasságban a föld színe fölött lebegni infámis állapot.

Tiltakozott is ellene Ádám úr (hogy ő a szüzei közt akar maradni, nem vágyik magasabb polcra), de nem használt semmit: a kemény kungyerekek lelkiismeretesen végrehajtották az ünnepi programnak idevágó főpontját: megmarkolták a nagyurat, hiába rugkapált (azaz nem hiába, mert oldalba ríppentették érte) és igyekeztek őt a pajzsra emelni.

Csakhogy nem ment ám az könnyen; nem a báró súlya miatt, hanem gömbölyded formájánál fogva. A rakoncátlan disznót is azért nehéz lefűlelni, mert nem lehet végérvényesen bekapaszkodni, nincs mibe. Ám a kunokon ki nem fogott az Ádám úr plasztikája. (Az kéne csak, hogy a földön maradjon! Ha egyszer ünneplődni akar, hát ünneplődjék úgy, ahogy dukál. Ez most már az ő becsületük kérdése, nem is a saját gusztusáé.)

Valóságos látványos dulakodás kerekedett az ünneplők és ünnepelt között.

- A ballábát, Bugyi Ferus!... Ne vesződj a hasával: a kezit!... Fűlire, Csimá Jankó, fűlire!... Na most!... Húzd, Matyi, a vakapád!... Toljad, kutyafűlü Gegő!... Hohahó! - kommandírozta a nehéz műveletet leleményes Pócsi András.

És a tervszerű erőmegosztásnak meglett a kívánt foganatja: az éktelenül káromkodó és pofozkodó kövér urat végre is sikerült fellökni a Csucsi pajzsára, hogy tomboló vivátozás, harangzúgás és durrogatás közepette háromszor a levegőbe emeltessék kunok nagy örömére és a megtisztelt köszvényes tagjainak nem kis épülésére.

Vicsorgatott is a nagyúr dűhében, mint a veszett farkas. Később azonban belátta, hogy egy dűhös ember ég és föld között igen nevetséges figura lenne, hát inkább vigyorgott a pajzs tetején, mintha szörnyen örülne teste töretésének. Belsejében azonban csak úgy forrt a méreg, teljes szívéből gyűlölni kezdte a kunokat, akik még nála is erőszakosabbak mernek lenni. No de jusson csak le a pajzsról!

Ám nem ment az olyan hamarosan, mint gondolta. Mert a nótárius ünnepi beszédjét még a levegőben kellett végighallgatnia. Az pedig nem kicsi dolog, amikor egy körmönfont nótárius dikciózik. Mert az a lelegején kezdi: a világ teremtésén vagy legalább is a longobardokon.

Hát Kolbász is így járt el és csapott egy olyan dikciót, hogy Ádám úr, ha tudott volna figyelni a pajzs tetején, kitanulhatta volna belőle a kunok egész történetét.

Csakhogy nem tudott ám figyelni. Nem is akart. Untig eleget tudott ő már a kunokról, nem volt kíváncsi a többire. Inkább azon gondolkozott, hogy miképen lehetne hamarosan megszökni közülük... Annyit már az eddigiek után is kitapasztalhatott, hogy legfűljebb csak jószerével. Mert úgy járt ő most, mint az a ritka madár, amit vásott gyerekek lépen fogtak: nem szabadul, amíg rá nem úntak a cifra tollzatára.

... Mit eszeljen ki?... Lovait is kifogták. Tudja Isten, hol csavarog azóta maga Gyuri kocsis is? Talán hótra is itatták? - Valószínű... Eh, majd beszél a Kati fejével... Hol is lehet az a fránya Kati?... Inkább elhitte volna neki, hogy kavicsos a pusztá. Űsse kő, ha kavicsos is!...

Szerencsére hamarosan kinézte Katit a tömegből. Hunyorgatott feléje és mindenféle jellel igyekezett tudtára adni, hogy ő már menni akar.

Kati, úgy látszik, elérte a szem- és kézzjátékot, mert biztatólag intett fejével és valamit súgott a Kuti Pétör fülébe.

Az erre átfúrta magát a tömegben és eltávozott.

A nótárius pedig folytatta a gyilkos beszédet, még akkor is beszélt, amikor előállott a Kuti Pétör fogata, ifjabb Pétör vezénylete alatt. És ki tudja, meddig beszélt volna, ha rá nem jön a csuklás, hogy torkára forrassza a szót. Ekkor végre letelepítették Ádám urat a földre és a boroshordókhoz szaladtak a derék pajzstartó fiúk. Az ünneplő közönség utánuk. A műsor szerint úgyis ivás volt a soron és Ádám úr erre az időre kapta meg azt a bizonyos kétórai vakánciát...

Ezt Kati adta tudtára a nemes bárónak, lelkére kötve, hogy a lakomára pontosan jelenjék meg, mert azt el nem engedik neki a kunok.

- Soha! - tiltakozott mérgesen a meggyötört kényúr. - Nincs az a tizenkét pandur, aki engem ide visszahozzon, inkább a pokolba!... Hol a kocsim?

- Annak befűrészték a tengelyét, a Miskát pedig holtraverték, mert nem akarta engedni - jelenti Kati alázatosan.

- Micsoda?!

- Azonban - folytatja az ördögös leány, - az nem tesz semmit, ihol ez a bricska, azon megnézheti a Kakas-pusztát a méltóságos érdemes úr. - És rámutatott a Pétör fogatára.

- Nem bánom már azt se, csak el innen...

- De a gyerekre rá van ám parancsolva, hogy mindenáron visszahozza a méltóságos urat.

- Micsoda?! - rökönödik meg Ádám úr a Kati beszédjén. - Ez a gyerek?! Hisz ezt lenyelem, ha nem nekem engedelmeskedik... Megvesztél, Kati?

- Igen kemény gyerek ám az...

- Ez a lőcslábu?

- A lába görbe, az igaz, - ismerte be Kati, - de másképp olyan a', mint a csikasz.

... Csak egyszer kijussak a faluból, gondolta Ádám úr magában, majd kisül, hogy ki a csikasz! Azzal egymásután fölhozogatta a bricskába nehéz, köszvényes lábait.

A keményfejű királyfi.

Ifjabb Pétör, aki ezideig mozdulatlanul és megátalkodott egykedvűséggel bámulta a kéket az égen - észrevévén, hogy bricskájába kapaszkodnak - kissé hátrasandított, de csak úgy a szeme csücskéről...

- Hát maga lesz a? - kérdezte Ádám urat.

- Én, kölyök. Hajts, vagy pofonütlek.

- Azt én nem igen bánom, - jelentette ki a csámpás siheder, - én csak azt akarom tunni, hogy maga-e az igazi?

- Miféle igazi, te bornyu?

- Hát az-e, akit rám bíztak?

A nemes báró már emelte volna kezét, ha elejét nem veszi Kati:

- Az hát, - magyarázta Pétörnek - ugyanaz, akit a kakasi pusztára viszel.

- Akkor jó, - mondta ifj. Kuti Pétör és végignyalta ostorával az ostorhegyes nyakát...

... Mint a szélvész: úgy repültek az izmos pusztai sárkányok, patkójuk alatt dübögött a kemény agyagos talaj.

A kátyus, egyenetlen úton keserves utazás volt ez, mert Pétör ugyan nem törődött az út egyenetlenségeivel. - A bricska jó nehéz vasakból van összekalapálva, az úgy sem törik el, - gondolta magában, - aki emberfia pedig a bricskában ül, kapja össze fogát, ha nem akarja kettéharapni a nyelvét.

Pétörnek illetően filozófiája folytán úgy érezte magát a nemes báró, mint az a gyerek, akit hordóban gurítgatnak le egy nagy hegy tetejéről. De nem szólt semmit, szívesen szenvedett, csak mennél előbb kijusson a faluból. Majd megrendszabályozza akkor a fiut...

Igen hosszú volt a falu, de végtére is elfogyott. De a négy táltosnak a lélegzete nem. Azok hovatovább még gyorsabb iramba csaptak át, mikor a faluból kiértek.

A nemes báró elérkezettnek látta a pillanatot.

- Lassabban, kölyök! - mordult rá ifj. Pétörre, - mert széttaposlak.

Ifj. Pétör füle botját se mozdította a szíves fölszólításra: kedvük szerint hagyta szaladni virgonc lovait.

- Nem hallod, vakapád? Lassabban!

Oda se neki.

- Süket vagy? - ordított most már Ádám úr fékvesztetten. - Kinyissam a füledet?

Semmi. Még csak szeme héjja se rándult a Pétör gyereknek. Bánta is ő, akármit kiabálnak a háta megett.

- Megállj, gazfickó, megtanítlak hát keztyübe dudálni! - fenyegetődött a nagyúr s belemarkolván a Pétör fülébe, olyat rántott rajta, hogy igazság szerint tüvestül ki kellett volna szakadnia.

De nem szakadt ám ki. Olyan volt az, mint a gumi. Csak nyúlt az Ádám úr markában, de nem maradt benne.

A dühös úr elképedt... Micsoda fül ez? Bámulatos!... De még bámulatosabb, hogy a fiu rá se hederített, - mintha nem is az ő füle lenne, - csak hajtotta, amint meg volt neki hagyva, a sárgákat, egyébbel nem törődött... No ilyet az ördög se látott!... Ádám úr elszégyelte magát és szégyenében eleresztette a szívós fület.

- Hát nem fáj, te?

- Neköm? - szólalt meg végre Pétör. - Hát kinek néz maga engöm?

- Azt látom, hogy valami csodabogár vagy, de ha maga az ördög vagy is, agyonütlek, ha vissza nem kapod a lovakat, - válaszolt a nemes báró, éppen egy gyilkos zökkenő után.

Pétör erre már nem szólt semmit, ahelyett hátrafordította fejét és egy végtelen lenéző tekintettel mérte végig Ádám urat.

Az észre se vette ezt a szuverén pillantást, valami egyéb ragadta meg figyelmét. Az, hogy a fiúnak meg volt fordulva a feje a nyakán, de a többi teste meg se billent: ott maradt előbbeni helyén.

... Hát nincs csigolya a kölyök nyakában, vagy mi? - álmélkodott a kövér úr. - Miféle gyerek ez egyáltalában?... Hátha nem is eleven ember, csak afféle bábu, amit úgy csináltatott valamelyik pesti cimborája az ő megtréfálása végett?...

- Mi lelte a nyakadat, te? - kiáltott rá Pétörre s szinte végigborzongott a hideg a hátán, mert hát bábu mégse igen lehetett a fiu.

A fiu megismételte megvető pillantását, aztán csöndesen visszaforgatta fejét a rendes helyére.

A nemes báró kezdte magát igen kényelmetlenül érezni.

- Állj meg, kölyök, leszálok...

Ifj. Pétör azonban nem állt meg, mert az nem volt neki megmondva, hogy meg is állhat. Csak az, hogy elviszi az urat Kakasra, meg visszahozza. Ebben pedig a megállás benne nem foglaltatik.

- Állj meg! - fenyegetődzött a meggyötört kényúr vésztojósó hangon, - mert csakugyan agyoncsaplak.

Pétör egyet ránt a vállán és még szaporábban hajt, mint az előbb.

De már erre végleg kifogyott a különben is rabiátus úr türelme. Fölkapta lába között szorongatott ébenfabotját és őrzöngő dühében rávágott vele a Pétör fejére. Aztán várta, hogy mikor fordul le a fiú a bakról.

Eszeágában sem volt.

... No, ez az eleven ördög maga, - gondolta Ádám úr és most már, mint a sötétben védekező: ész nélkül ütötte-verte a Pétör fejét. Szeme elhomályosodott, mint a dühöngőknek, nem látott, nem hallott, csak vágta, ahogy bírta, amíg karja az erőlködéstől le nem hanyatlott.

Akkor aztán magához tért némileg: tudatára ébredt vérengző tettének. Biztosra vette, hogy agyonütötte a fiut. Nem is nézett rá, inkább behunyta szemét. Mert undorodott a vértől... (Pedig a fiu most bizonyára egy nagy vértócsában fekszik. Vagy az ülés alatt, vagy talán ki is fordult a kocsiból... Ezt mégis meg kellene tudnia...)

De nem merte fölnyitni szemét. Félt. Fölhevült agyában borzalmas gondolatok kerengtek. Első sorban, hogy az elhagyott gyepelő a lovak közé talál esni és akkor azok bele fognak gabalyodni... megbokrosodnak... Látta magát, mint vonszolják véres fejjel a fékevesztett szilaj állatok... Ez döntött. Az életöszön erőt adott neki: fölrántotta szemehéjját - és...

Hát csak ott ült ifju Kuti Pétör csendeskén a helyén és szörnyű egykedvűséggel hajtotta a lovakat. Kutya baja. Legföljebb, hogy kalapját fülére ütötte a bot. Tehát még azt sem tartotta érdemesnek följebb tolni, a rendes helyére...

Nem tudni, hogy a nemes báró szívében ebben a pillanatban az öröm, avagy a rémület játszott-e nagyobb szerepet. Benne volt mind a kettő, annyi bizonyos. Csakhogy most már nem a saját tettétől rémült meg, hanem a fiu koponyájától. Mert ilyen koponyája földi embernek csak még sem lehet. Félve sandított Pétör felé és szívszorongva várta a történendőket. Most már szinte biztosra vette, hogy a dolog nem marad annyiban... (Egyszer csak lenyeli az a vézna gyerek, hiába hatakkora, mint ő. - Ilyesvalaminek kell jönnie.)

Babonás félelmében dehogy is tiltakozott többé a sebes hajtás ellen. De meg nem is igen érezte már a tagjait. Alig vette észre, hogy egyszerre csak megcsendesültek a lovak.

A kemény agyagtalajt süppedékes homok váltotta föl; attól csendesültek meg a Pétör lovai. Hát most már kényelmesen lehetett volna utazni, de a nemes báróra nézve kissé kései volt ez az élvezet. Legjobb szeretett volna megszökni a kocsiból. Azt se igen bánta volna, ha zshivá-

nyok kezébe kerül. Azokkal majd csak elbánnék ő valahogy... De ez a fiu! ez vérfagyasztó... ez réműletes!

... Csak már visszatérőben volnánk, sóhajtozott. Inkább fölszállna még egyszer arra az átkozott pajzsra, most már üsse kő, nem is kapálna érte... Hol az ördögbe lehet az a kakasi puszta? - fűzte tovább gondolatait... Bár sohase nasivasizott volna, nem kellett volna megnyernie... Bolond is volt, hogy oda nem ajándékozta inkább Katinak. Még gyanakodott és mérgeződött rá, hogy nem ad be belőle jövedelmet... Efféle bolondság! Milyen buta is az ember, ha jó dolga van... Hát nem mindegy neki, akár terem, akár nem, akár kavicsos, akár homokos? Amikor ott van a többi hat uradalma! Úgy se tud mit csinálni a töméntelen pénzével...

Ilyenforma reflexziók kerengtek a nagyúr kövér fejében, mialatt aggódó bizalmatlansággal leste ifju Pétör minden mozdulatát. Azaz, hogy nem igen mozgott a Pétör: olyan mereven ült a bakján, mint egy automata. Ez pedig csak még jobban izgatta Ádám urat. Zaklatott agya vészt magyarázott ki ebből a természetellenes nyugalomból... Éppen ilyen vérfagyasztó nyugalom szokta megelőzni a nagy katasztrófákat - vélte és kiütött homlokán a hideg verejték. (... Nini, hogy ül ott! Mintha semmi köze se lenne a földhöz! Csak megszólalna legalább, hogy hallaná emberi hangját!)

Alig született meg Ádám úrnak ez a vágya: azonmód be is teljesedett. Mert a Pétör gyerek egyszer csak, se szó, se beszéd, áthajította a bakon két görbe löcslábát, úgy, hogy szemtül-szembe került pasasirjával.

- Na most! - rémüldözött a megkínzott báró és ismét behunyta szemét. (Jőjjön, aminek jönnie kell. Maga kívánta.)

Hát csak az jött, hogy megszólalt ifjabb Pétör, még pedig olyan hangon, mint akinek oldalát igen fúrja a kíváncsiság.

- Ugyan, instállom, - kérdezte, - mondja csak az úr, mire való volt az a teréfálás?

A nemes báró nem hitt a fülének. (Hisz ez igen barátságosan kezdődik!) Kinyitotta szemét.

- Teréfálás, édes fiam? - kérdezte nyájasan, de bizalmatlanul. - Valóban nem tudnám, hogy mikor teréfáltam volna veled?...

- Ejnye, mit figurázik mán! Hát az imént...

- Az imént, gyermekem? - hebegett Ádám úr. - E... e... Teréfáltam volna az imént? (Ugyan mit érthet ez teréfa alatt?) Ejnye, ejnye...

- Semmi ejnye, - jegyezte meg gögösen ifju Pétör, - mer' vélöm ne teréfáljon senki fia.

Ádám úr egész összegörnyedt a gögös hang súlya alatt.

- E... e... ne haragudj, édes fiam, e... e... Isten látja lelkemet, eszem ágában sem volt veled teréfálni.

- Nem-e? - skandalizálódott Pétör. - Hát akkó' megbolondút, hogy úgy csépüte a fejemet?

- Ejnyeno, hát azt mondd te teréfának, szerelmetes fiam?

- Hát mi a fenét?

- Bocsáss meg gyermekem e... e... én igen hirtelenharagu ember vagyok... fájtak a csontjaim, hát... igen mérges voltam.

- Tartsa bolonddá a nagyapját! Ha mérgös az embör, akkó nem szok teréfálni, no.

Ádám úr végképen zavarba jött.

- I-igaz, fiacskám, bolond vagyok.

- Dejszen, - vágta ki kegyetlen torokhangon ifjabb Pétör, - nem addig van a. Azt mindenki mondhatja...

A nemes báró egész oda lett.

- Hát mit csináljak, lelkem? Mit mondjak? Mit akarsz tőlem, én jó fiam? E... e... Mondom, igen bánom már, hogy olyan gorombán megtapogattam a fejedet, de...

- A nem baj, - fitymálódott Pétör - attúl ne fájjon a feje, ha az enyim se fáj. Más itt a baj...

- Ejej...

- Az, hogy megcsúfolta a nemzetségemet.

- A nemzetségedet, szentem? (No, most rögtön kivallja, hogy a Belzebub édes fia!)

- Hát persze, hogy a nemzetségemet. A Kuten király ivadékát nem szokják avval meggyanúsítani, hogy egy rongyos bottúl betör a koponyája.

- A Kuten király?...

Kezdett már valami derengeni az Ádám úr lelkében.

- Ehen, hát te a Kuten király ivadéka vagy?

Ifj. Pétör megvető pillantást vetett a nagyúrra.

- Hát nem tudta?! - kiáltott föl megkönnyebbülten, hogy kielégítést nyert a kíváncsisága. - Akkó mán mindönt értök... - S azzal visszahajigálván lócs lábait a bakra, megnógatta lovacskaít és többé rá se hederített Ádám úrra, aki azt se tudta, hogy ő Kuten-ivadék...

... Tehát mindent értett már ifjabb Pétör. Bezzeg nem értett Ádám úr semmit. De mindenre rájött, mert ijedtében igen fogékony lett az esze.

... Hát, okoskodott, ez a gyerek a Kuten király ivadékának tartja magát?... És egy Kuten király ivadékának nem lehet bottal betörni a koponyáját?... Hm. Miféle csuda lehetett az a Kuten király, hogy még a kései ivadékai is ilyenek!... Hátha csak bolondozik vele a fiu? Mert honnan veszi, hogy Kuten királytól származik? Vagy épen abból tudja, hogy nem törik be a koponyája?... A manóba, - gondolta Ádám úr, nem is olyan lehetetlen a dolog! Bizonyítja az a gög is, amellyel védelmébe vette lekicsinyelt királyi fejét... Micsoda furcsa fajta gög! Nem azért neheztel rá, mert agyon akarta ütni, hanem azért, mert agyonüthetőnek hitte. No, ilyen királyfi se élt több a földtekén...

Ezeket mind így sorjában gondolta el a jó báró és földerült az arca.

... Elvégre is, vélte, ezek után nincs többé alapja babonás félelmének: kimagyarázódott a dolog. Ott volt a bökkenő, hogy nem tudta a Kuten-féle koponyák hisztórikumát. Hát most már tudja - és nem is tartja a dolgot olyan rendkívülinek... Utóvégre kövő embert is látott ő már Párisban, az pedig még huncutabb állapot.

Próbáljunk szökni.

Hovatóvább addig magyarázgatta Ádám úr a helyzetet, a míg a végén (Isten tudja minő merész logika révén) rájött, hogy egész kellemetes, jámbor fickó a Pétör gyerek s csakugyan van benne valami a királyfiból. És menten elhatározta, hogy megajándékozza. Ilyen nagy születésű úrnak még úgysem adott borraivalót.

- Fiacskám, - kérdezte, - kéne-e egy nagy bankó?

No erre a kérdésre egyszerre befagyott minden flegmája a Pétör gyerekeknek.

- Hogy kéne-e? - s fölillant a szeme. - Möghiszem azt!

A nemes báró kigombolkozott.

- Nesze egy százas.

- Hát mé nem *beszélt* előbb? - csodálkozott ifj. Pétör és ragyogó arccal elkapta a százast.

Ádám úr fejbe verte magát.

- Hát akkor lassabban hajtottál volna?

- Akár a rák.

- És talán engedelmeskedtél is volna?

- Én-e? Egeret nyeltem vóna téntába.

A nagyúr képe fölragyogott. Fényes ötlet rugtatott a fejébe.

- Hiszen te aranyos ember vagy, fiacskám. Fordítsd csak meg a ló fejét, szógám, aztán gyű Aradnak.

- No a mán még se löhet, - tiltakozott Pétör - rámbízták az urat, hogy hazahozom; mer' még mulatni akarnak *rajta*.

- Mulatni akarnak rajtam, édes szógám? Hát ha megszerezném azt az egy százast vagy tízzel, elvinnél-e Aradra?

Ifj. Pétör gyanakvó pillantást vetett a nemes báróra, aztán sunyin mosolyogva megbökdöste orrát mutatóujjával. (Engöm akarsz lúvá tönni?)

- Az alighanem a hódvilágba lesz, az a Arad - mondta aztán.

- Dehogy lelkem, csak egy napi járó út ide.

- Nem tesz lúvá?

- Én? A Kuten király ivadékát?

- Hát akkó hun az a kis péz?

Ádám úr ismét gombolkozott.

- Itt fiam a fele, a másik felét majd megkapod Aradon.

A királyfi elkapta a bankókat és jól összeköpdöste! (Apád-anyád...)

- Aki anyala van! - rikoltotta, - hát most má csak mutassa az utat az úr, a többi az én dógom.

És megfordította a szekérrudat.

Mély, megkönnyebbitő fohász tört ki a nemes báró kebléből, hogy ilyenformán végtére is kiszabadul a kunoknak, ezeknek az emberképü ördögöknek karmaiból.

... Tudja Isten, gondolta, hogy mi mindent csináltak volna még vele, ha meg nem vesztegeti a királyfiukat. Biztos, hogy holtra sanyargatták volna, mint szarkafiókat a vásott gyerekek... No, de végre-valahára mégis rájött a szabadulás módjára. Milyen ökor is volt, hogy nem jött rá előbb!...

Boldogságában köszvényét se vette tudomásul: oly kéjjel ült a rázós bricskában, mintha csak a saját párisi hintója lett volna.

... Ejha, kéjelgett magában, éjfélre otthon leszek, - a keresztcsontomat megtapossa a Zsuzsi, - a lábamat megkeni a Mancsi, - a Jóska hajdu meg meggyúr egy kicsit, - aztán alló az ágyba, egy huzomban kialszok három napot!... Hehehe, kacagott, a végén mégis csak én fogok ki a kunokon.

Roppantul tetszett neki, hogy ő kifog a kunokon. Elképzelte, hogy fognak mérgelődni az atyafiak, amiért kicsúszott alóluk: egymást fogják kárpoztulásul megenni.

- Te gyerek! - szólította meg Pétört kárörvendő arccal - azok most otthon haragudni fognak ám, hogy nem számoltál be velem.

Pétör megbiccentette fejét:

- Agyonütnének, ha tunnának.

- Hehehe... Hát még ők se tudnak agyonütni?

- De nem ám - állította Pétör kevélyen.

- De a lábad csak eltörik a bottul? - kíváncsiskodott Ádám úr.

- Az el, - vallotta be ifjabb Pétör - de azt nem ütik nálunk: a lábat. Az nem illik.

- Hát olyan illemtudó emberek a te atyádfiai, hehehe?

- Csak nem gondolja az úr, hogy a kunba nincs böcsület? - mondta sértődve Pétör.

... Hm, elmélkedék Ádám úr, milyen furcsa alapon épült a kunok becsülete! De nem sokáig elmélkedhetett. Nem volt rá ideje.

Az üldöző bandérium.

Valami gyanus zaj kiverte fejéből az összes kellemes gondolatokat és egy újat telepített helyükbe: egy szerfölött kellemetlent.

A nesztelen nyári napnak csendjében ugyanis szokatlan hangok ütődtek fülébe; vágató lovak dübörgése, patkók csattogása: mintha egy egész hadsereg vonult volna föl. Őrületes sejtelem szállotta meg a szegény Ádám úr imént még derüs szívét.

- Mi a te? - kiáltott oda ifjabb Pétörnek.

Az nem válaszolt, csak megvakarta füle tövét. Az pedig csak nagy dolog lehet, amiért egy Pétör érdemesnek találja megvakarni a füle tövét. Ki is sült hamarosan, hogy nem kicsi dologért tette.

A lódobogás ugyanis félelmetesen közeledett és hovatovább emberi hangok is vegyültek a patkócsattogásba. Még pedig milyen hangok! A siux-indiánok se üvölthetnek éktelenebb skálában.

- Mi a te?! - ismételte Ádám úr riadtan és egyben hátranézett, lát-e valamit.

Még csak egy porfelhőt látott, de a porfelhő mögött már sejteni lehetett némi mozgalmas kavarodást.

- Felelj hát, az ebadta! Nézz hátra és felelj. A kun főherceg nem nézett hátra és nem is felelt. Szükségtelen volt mind a kettő. Ő már mindent tudott, hát csak a kezével legyintett bánatosan.

- Baj van? - kérdezte Ádám úr megrémülve a Pétör keze illusztrálásától. - Mi baj van?

Pétör száanalomból-e, passzióból-e, de megszólalt végre.

- Hát csak a, - mondta és egy hosszút köpött - hogy eszi fene Aradot.

- Miért, fiacskám?

- Nézzen csak hátra.

Ádám úr ismét hátranézett.

Most már egész tisztán ki lehetett venni a lovas alakokat. Lehettek vagy százan s oly vadul száguldottak és rikoltottak, hogy összeszorult Ádám úr szíve.

- Végem! - motyogta és talán először életében keresztet vetett magára.

Mert most már végképen tisztába jött a helyzettel; az ünneplők üldözik őt, - az ünnepeket... És ki tudja, nem-e koncolják föl, amiért szökésével megsértette őket? Valószínű. Különben miért jöttek volna utána?

- Végem! - ismételte nyögve a szerencsétlen nagyúr.

- A fene vége, - vigasztalta ifj. Pétör - csak érte jöttek, mert még nem ötte mög a kuni tokánt.

- Nem haragszanak?...

Pétör elnevette magát:

- Mán mé' haragunnának. Csak visszaviszik, mer még köll nekik az úr.

- Kellek? - kérdezte a nemes báró gépiesen, mert most igen fontosnak tetszett neki ez a szó. (Ha kellek, gondolta, akkor talán még sem ütnek agyon.)

Mindazonáltal valami nagyon nem bizakodott, mert a vad csorda mind félelmesebb hangnembe csapott át s mind örültebb száguldásba a lovak... Már csak kétszáz lépésnyire voltak tőle... már csak százra... ötvenre... húszra... És ime, most már nem is ordítanak! Ez gyanus! Ádám úr szokása szerint lehunyta szemét és befogta fülét.

- Vivát Ló Berti! Éljen a madarasi király! Vivát! Vivát! - tört ki egyszerre száz tüdőből a viszontlátás szilaj öröme.

A nemes báró nem hitt a fülének. Fölrántotta szemét.

Hát csupa örvendező, kacagó pofa! No, ezt már csakugyan bajos megérteni, vélte Ádám úr, de sebaj, úgy sem ért ő már semmit sem, (talán nem is a kunok a bolondok, hanem ő) a fő, hogy nyakán van a feje s a kunoktól a jelekből láthatólag rajta is maradhat.

... Ejha, csak hogy így vagyunk! - gondolta, - szívesen megeszi a kuni tokányukat, ha már olyan nagyon tartanak rája... Talán jól is fog neki esni. Miért ne?... Biztosan igen jó lesz... No, egész kellemes emberek ezek a kunok. Lám milyen szívesen látják a vendégüket, hogy ragaszkodnak hozzá!...

- Hó, megállj gyerek!

Ez a fölhívás azért volt szükséges, mert nem akart belefúlni a porba, amit körülötte fölrugtak a lovak.

Pétör megállott. Menten a lovasok is. Ádám úr köpdöste a szájába ragadt homokot (pf, pf) és igen nyájas képet vágott hozzá. Igen, mert szökése fejében pár mentegető és üdvözlő szóra érezte magát kötelezve.

- Hát fiaim, - kezdte - (pf, pf) értem jöttetek? (Pf.) - Muszáj köpködni, (pf) - szúrta közbe, - mert teli (pf) van a szám. - Hát, - folytatta, - hogy (pf) vagytok (pf, pf) kedves fiaim? Én jól, (pf, pf, pf.) Éljen!

Ekkor egy tömzsi kun legény, úgylátszik, a legjózanabb a sok közül, kivált a tömegeből és illendőképen süvegelvén, jelentést tett az ünnepeltnek:

- Hát mink, instállom, mivelhogy megórontottuk, hogy elmétsztat akarnyi szöknyi, azért vagyunk kirendőve, hogy üldözzük a méltsás urat. Mink vónánk az üldöző bandérium: mink nyócvanon.

- Üldöző (pf) ban (pf) dérium. Hm. Ilyenről még nem hallottam, (pf) de azért szép tőletek, (pf) valóban igen szép (pf, pf)... Hát menjünk.

Kunok harca.

Tehát, mint a fentiekből kiviláglik, a jó madarasiak egy nyolcvan tagból álló bandériumot szerveztek nagy ünnepeltjük, báró Lamberti Ádám úr, immáron madarasi király elfogatása és a nagy piacra leendő visszaszállítása céljából, hogy megvendégtessék kuni tokánnyal.

A buzgó, mondhatni fanatikus vendéglátásnak ez a válfaja teljesen ismeretlen a földteke egyéb részén, tehát népisme szempontról is érdemes volt megemlíteni.

Nem csuda, hogy az ünnepelt ezekután igen kíváncsi lett eme híres eledelre.

- Mi az a kuni tokány? - kérdezi Pétörtől feszült érdeklődéssel.

- Van abba minden, - volt a Pétör lapidáris felelete.

- De mégis?

- Mégis? Hát legtöbb van benne a paprikából.

- No, én azt igen szeretem: a paprikás ételt - jegyezte meg (aminthogy úgyis volt) Ádám báró, - ha paprikás, hát marjon.

- A fog marni jócskán, - biztosította Pétör a bárót és megbiztatta kissé a mokányokat.

Szapura, de nem túlzott tempóban bakókált a bricska Madaras felé. A bandérium két tagja a kocsi mögött kocogott fedezetnek, a többi hetvennyolc ellenben vagy ötszáz lépésnyire előre vágatott, hogy az ünnepeltnek ne kelljen a lovaik által fölvert port is lenyelnie, amely figyelem láthatólag meghatotta Ádám urat. Tehát némi finomság, vélte, lakozik még a kun lélekben is; amire pedig józan ésszel az eddigi tapasztalatok után alig lehetett számítani.

Hanem fönnállott egy másik körülmény, amire meg éppen az eddigi tapasztalatok után igen is lehetett volna számítani s amire még sem gondolt a nemes báró. Ez a körülmény: ahol nyolcvan kun van egy rakáson, ott okvetlenül muszáj valamelyes csatának kitörnie. (Mert hiszen mind a nyolcvan csak nem szereti egymást. Nem angyal a kun.)

Tehát erre nem számított Ádám úr, ami tőle nagy hiba volt, mert azt tudnia kellett volna, hogy a villám nem csap ugyan le mindig, de a kun mindig verekszik, amikor lehet. Olyan nincs, hogy ő csak egy fél alkalmat is elszalasszon. Hát még egy akkora alkalmat, mint a mostani: nyolcvan kemény kun egy csomóban, valamennyi lóháton, valamennyi fokossal fölszerelve, valamennyinek két keze, két lába... Egy lovas csata! Béke idején! Csak nem esett a kun a feje tetejére, hogy kapva ne kapjon ilyen kivételes gyönyöröket ígérő mulatságon!...

Hát meg is ragadták a jó kunok a kedvező alkalmat. Alig vágattak tíz percig a bricska előtt: mint egy jelszóra, ketté vált az üldöző bandérium. Az egyik csoport jobbra kanyarodott, a másik ellenkező irányban: balra.

A nemes báró csak nézte, hogy ugyan mi lesz ebből az evolúcióból, de nem tudta kitalálni, amíg az egyik fedezetbeli kun legény segítségére nem jött az eszének.

- Tyü, az áldóját! - káromkodott ez - rászedtek a kutya zsványok: most mink kimaradunk a verekedésből!

A nemes báró hátratekintett a harcszomjas legényre.

- Hát verekedés lesz? - kérdezte.

- De még mekkora! - mondta a legény félig irígy, félig lelkesült hangon. - Három se eszik ma zsámiskát ezek közül.

Ádám urnak nagy kedve telt a virtusban.

- Hát szeretsz te verekedni, fiam?

- Én-e? - csudálkozott a kérdésen a kun. - Hát minek élnék akkó?

Lamberti elnevette magát. Terjedelmes teste rengett: úgy kacagott. A csatának is örült. Lám, szemtanuja lesz egy valóságos véres ütközetnek béke idején. Ilyet nem láthat ő Párisban sem; nem a hat uradalmáért. És ezt ő most ingyen fogja élvezni! Ez aztán fejedelmi gyönyör! Csak a királyok szerezhetik meg maguknak, azok is csak akkor, ha megengedik minisztereik...

Persze nem tudhatta a vén báró, hogy milyen egy kun lovas-csata, különben nem örült volna neki idő előtt. No, de egy kis ideig legalább nagyon élvezett.

Látta a két ellenséges csapat összeroppanását, a fokosok villogását a nap sugarában; hallotta a harcosok vad csatakiáltását, a sebesültek vérbefuló káromkodását; gyönyörű volt a szilaj csikók ágaskodása, bokrosodó kedvük letöretése; fenséges az egész harci kavardás: egy valóságos antik csatakép, amelyen egyik fél sem enged a másiknak csak egy talpalatnyi előnyt sem, inkább elpusztul mind valamennyi.

- Hej Mundzukhuz, Attila, kunok elei! - kiáltott föl lelkesedésében és szívét elfogta egy borongós mámoros érzés, - ha a ti időtökben élek, talán belőlem is lett volna valami, harcra termett testemet-lelkemet nem puhította volna széllyel egy szelíd, imádságos grófi édesanya! Én is így sarabolnám-darabolnám, mint ezek a hős fajzatok!

... A héturadalmas kövér nagyúr szíve mélyéből megirigyelte a zömök, acélinu paraszt-legényeket; szívesen cserélt volna velük.

Hanem, ami azután következett, ismét leszorította a kunok iránt való s már eddig gyakorta változott hajlandóságát.

Az a bolond (szerintük bizonyára nemes és méltányos) ötletük támadt ugyanis a fiúknak, hogy áthelyezik a harc színterét és belevonják a csatába Ádám urat: hogy élvezzen ő is egy kicsit. Kapták hát magukat: odarugtattak a bricskához, olyképen, hogy az a két ellenfél közé került. Válasszon a madarasi király: szegődjék arra az oldalra, amelyik jobban tetszik neki.

Igen ám, de Ádám úr nem értette a kunok eszejárását. Ő csak azt látta, hogy egyszerre két tűz közé került, amiből neki okvetlenül ki kell valahogy menekülnie.

Csak hogy nem eresztették ám a kunok. Ha azok egyszer fejükbe vették, hogy ünnepeltjüknek is részt kell vennie a csatájukban, hát az ellen nem volt föllebbezés. Azért is úgy intézték a csatározást, hogy elejétől végig a bricska körül folyjék le. És mivel hogy a nemes báró váltig menekülni akarván, váltig hajtattott: száguldva harcoltak a kun gyerekek. Ami szintén igen szép csatakép, hiába tetszett az Ádám urnak kevésbé, mint az előbbeni.

Igaz, hogy ezen az új csataképen már maga is szerepelt, ha csak passzive is (mert egypár fokosvég biz őt is érintette), amely körülmény joggal megváltoztathatja egy hárommázsás

embernek a csataképekről alkotott véleményét. Erről azonban nem tehetek a kunok. Ők jót akartak vendégükkel, alkalmat adván neki harci babérok szerzésére. Hogy nem kapott rajta, az az ő dolga és gusztusa...

... Így lőn, hogy a nemes bárót harci babérok nélkül, de kék foltokkal hátán és oldalán és egy sebbel a fején, állandó csatározás között szállította be az üldöző bandérium Madarasra, hogy ott megenné a kuni tokányt.

A hires Dangli.

Mielőtt áttérnénk Ádám úrnak kunok földjén szerzett emez utolsó kínos tapasztalatára, el kell mondanunk, hogy milyen körülmények között és mily testi és lelki állapotban került öméltósága az ünnepi asztal ékes trónusára és hogy került melléje Kati.

Hát ez úgy történt, hogy mire az üldöző bandérium, megfogyva bár, de törve nem, beszámolt vele Madaras község nemes elüljáróságának, már nem volt Ádám urban annyi szusz sem, mint egy harmadnapos macskában. Fejéből csurgott a vér, két oldalbordája betörve, keze-lába kimászva a helyéből.

A tiszteletes tanács kétségbe volt esve. Nem mintha sajnálták volna a nemes bárót (ebcsont összeforr - mondták), hanem az, hogy mi lesz most az ünneppel? Mert ünnepelt nélkül nincs igazi ünnep, a félholtra gyötört ünnepelt pedig aligha lesz alkalmas egy rangos ünnep céljaira.

- Itt nincs más mód, - jelentette ki bíró uram - föl kell őt támasztani.

Volt a faluban egy híresnevezetes szabó, valami Dangli nevezetű, aki értett a felcserséghez is. Hát ez talán majd kireperálja Ádám urat, vélték a kunok, legalább annyira, hogy eltart estvélig. Kiterítették hát a nemes urat a község tanácsasztalára és küldtek Dangliért.

Dangli körülményesen megvizsgálta Ádám urat és ünnepiesen kijelentette, hogy kutyabaja az ünnepeltnek: szimulál az akasztófa.

Az érdeemes tanács annyira megbotránkozott ezen, hogy már-már arra gondoltak, hogy elülről kezdik vele az egész ünneplést és folytatják mindaddig, amíg egész akarátusan nem csinálja. Így majd csak beletanul valahogy az illendőségbe, ha magától nem jött rá.

Szerencsére neszét vette a dolognak Kati, aki egyébiránt is teljesen tájékozva volt az események felől, arról is, hogy az ura nem jutott el a kakasi pusztára, hogy megállapíthatná földje minémiségét. Hát most Kati, tervének a kunok kegyelméből kivívott eme váratlan sikere fölötti örömeiben elhatározta, hogy megszökteti valahogy az urát. Egyben azt is kiszámította a szép démon, hogy e jótékony cselekedetért a rapszodikus lelkű, tékozló oligarka minden valószínűség szerint úgy megjutalmazza majd, ahogy maga sem merte volna remélni még álmában sem. (Hiszen idestova, az életét mentené meg szegénynek.)

Nosza, kapta magát Kati és a kántoréktól, akiknek vendége volt, felrugtatott a falu házára és ott a maga szokott csattanós modorában kijelentette az ünnepeltet nagy gonddal őrző hiteseknek, hogy a gazdájával okvetlenül beszélnie kell, még pedig négyszem közt, különben nem felel semmiért.

A ravaszdi hitesek nem igen bizakodtak a Kati jóhiszeműségében, hát kezdetben igen ódozkodtak. (Még megtalálja nekik *halasztani* az ünnepeltjüket!) De később mégis engedtek a kérésének, azzal a kikötéssel, hogy szavatol nemcsak az életéért, hanem azért is, hogy részt fog venni a lakomán.

Ilyenformán szerencsésen bejutott a leány gazdájához és elárulhatta neki a kunok tervezett merényletét.

A nemes báró, aki szentül meg volt győződve, hogy legföljebb egy-két óra alatt okvetetlen a poklok fenekére kerül, erre a rémhírré úgy leugrott a tanácsasztalról, hogy még Kati is elvisította magát réműletes meglepetésében.

- Megyek! Megyek! - ordította. - Megeszem már a nadragulyát is csak vége legyen.

- Épen azért jöttem, kezét csókolom, - mondta az ördögös leány, szerényen lesütve ragyogó szemét, - épen azért jöttem, hogy megmentsem a méltóságos urat...

- Angyal!...

- Nem a lakomától, attól már nem lehet...

- Szamár! Mit biztatsz akkor?

- Hanem a lakoma után - fejezte be Kati - már meg lehet szökni, kieszeltem valamit.

- Mit? - kérdezte Ádám úr és fölrántotta szemét-száját.

- Azt, kezét csókolom, hogy meghal a méltóságos úr.

- Hú sátán fajzatja! Ezt nevezed te megszóktetésnek? A pokolba eltalálok én a magam esztől is.

- Jaj, kezét csókolom, ne méltóztasson engem meggyanúsítani, - kérte a leány dallamos alt hangján, szinte bűgva, mint szerelmes párjáért búsuló galamb, - nem igazában halna meg a méltóságos úr, csak amúgy.

Sejtette már Ádám úr a Kati tervét.

- Aztán, mondjad csak tovább.

- Hát úgy gondoltam, - folytatta az ispánnő, - hogy egy kis álomport lopok a méltóságos úr borába, aztán tetszik tudni a többit... A kunok azt fogják hinni, hogy meghótt...

- Angyal, jer ide, hagy öleljelek meg.

Kati kacéran hozzásímúlt a természetes úrhoz és mint régen (ezelőtt öt-hat évvel) megsimogatta a vén Bakkhusz állát és cseresznyeszínre piruló arcát ölébe furta, onnan mondta szűzies szemérmességgel:

- Hát ugy-e, hogy kavicsos a pusztá, lelkem uram?

- Kavicsos, Kati fiam, - hagyta rá Ádám ur, a Kati villámos hajával babrálva, - nem láttam ugyan, de most már biztosan tudom, hogy kavicsos...

... A Kati ingerlő, fiatal testének tüze úgy mozgásba hozta a vén roué lomha vérét, hogy immár képes volt a saját lábán elmenni a lakomára.

- Tudtuk, hogy huncutkodott a méltóságos úr, - mondta Csima sógor a szemébe, amikor helyet foglalt a trónusán, - megmondta a mi Danglink, hogy kutyabaja.

- A Danglitok, érdemes barátaim e... e?... Hogy a ti Danglitok olyan tudományos ember!...

- Tud a mindent!...

Egyszóval, igen megbecsülték a madarasiak az ő Danglijukat, ami Ádám úrnak sehogy se jött kapóra, mert hátha kisüti rá az a fránya mindenttudó szabó, hogy álomport ivott és nem hagyja meghalni ideiglenesen sem? Kérdőleg pislantott Katira, aki balján ült az elüljáróság amaz utasításával (maga ajánlkozott e végre a ravasz szirén), hogy szükség esetén élesztgesse ura fogyandó életerőit.

A szirén elérte az aggódo tekintetet és mosolyogva biztatta gazdáját, súgván:

- Tessen csak rábízni...

Mit volt mit tegyen Ádám úr: a jövő reményében kellemkedő arccal nyelte az első fogásbeli ételt, valami ecetes halat, ami olyan ecetes volt, hogy sírni szeretett volna minden harapás után.

No de ezt még csak ki lehetett bírni. A bor meg épen nem volt rossz (hiszen az övé volt!). Ivott is belőle a nemes báró eleget. De legmohóbban mégis azt a poharat itta ki, amibe Kati (előzetes figyelmeztetés után) vizitkéje ujjából belerázta az álmhozó port. Hogyne! Hisz az a pohár bor lesz az ő szabadítója...

A nemes báró egészen megkönnyebbült tőle. Csak attól tartott, hogy az ő kemény természete elvégre is megbirkózik vele, vagy legalább is igen későn fog hatni. És addig, ki tudja, mi minden vár még rá. Talán még versenyt is fognak vele futtatni a kunok. Odasugott Katinak:

- Mikor halok meg?

- Egy félóra múlva - sugta az vissza.

- Mi lesz addig?

- Már csak borsos ökörhús nadragulyalében.

- Micsoda! - hápogott a nemes báró. - Hisz az méreg, a nadragulya.

- Itt errefelé szeretik, - világosította föl Kati, - aztán nem is igen méreg, ha nagyon kifőzik...

- És aztán, mi lesz még?

- Aztán már csak béles lesz disznófüléből.

- Béles! Disznófüléből?!

- Igen. Azután pedig már csak a kuni tokány lesz hátra.

- És nekem azt mind meg kell ennem?

- Azt mind, amit a tányérjára raknak a méltóságos úrnak, különben megharagszanak.

- Ments Isten! - rémüldözött Ádám úr, mert villámgyorsan kiszámította magában, hogy milyen lehet a haragos kun, ha már a nyájas kun is olyan, hogy majd belehalt.

És hősiességgel ette az eléje tálalt ételleket: a borsos ökörhúst nadragulyalében, a bélest disznófüléből...

Már csak a kuni tokány volt hátra és a por hatása. A nemes báró jobb szerette volna, ha emez következik be előbb, de arra nem igen lehetett reménye, mert még csak nem is nehezedett a szemhéjja.

- Te Kati - aggodalmaskodott, - utóvégre még elvételted azt a port. Úgyis nézett ki, mint a kréta...

- Ne tesszen aggódni, - biztatta Kati, - a kuni tokány után meglesz a baj.

- No, mert kicsavarom a nyakatat különben. Már én egy félóránál nem bírom tovább...

De bizony még addig se bírta ki a nemes báró... Jött a kuni tokány...

Sárga mumiaképü vén gulyás hozta a sátorba az első kondért, aminek láttára a jó kunok vad üdvriadalomba törtek ki. Szólt pedig ez az üdvriadalom nemcsak az ingyenségnek, de az öreg Csongornak is, mivelhogy ő volt az egyedüli a földön élő kunok között, aki ismerte emez

ősi eledel készítésének titkát, ami úgy szállott rá apáról-fiúra Kuten király óta, akinek is a vén Csongor tizenhatodik ükapja udvari szakácsa volt a hagyomány szerint...

... Egek ura! milyen lehet az a kuni tokány, ha így megéjlenezik a kunok! - gondolta a nemes báró és megborzadt még a szagától is.

No, attól ugyan megborzadt volna más is.

Mert olyan intenzív és sajátságos illata volt, mint az égetett szőrnek.

- Mitől van ennek ilyen szaga? - kérdezte Ádám úr Katitól.

- Az onnan van, mert szőröstől-bőröstől készítik a kuni tokányt, - magyarázta Kati.

... Hát csakugyan!

Hideg verejték csapzott ki a szegény báró homlokán. (Ő neki sincs valami gyáva gyomra, evett már nyers foglyot is vadászaton, de a tollát legalább letisztította - ezek pedig az ökör bőrét is megeszik: az ökör bőrét, amiből a csizmatalp készül!...)

- Kati fiam, ments meg...

Imhol még egy porció abból az álomporból, már benne is van a borban...

- A kuni tokánytól ments meg - hamar!...

- Azt már nem lehet, - megharagszanak.

- Neked adom a kakasi pusztámat, - nyögte kétségbeesetten a nemes báró - csak ments meg a kuni tokánytól.

Katinak megvillant a szeme. És minden vére szívébe szaladt... A kakasi puszta!... Tekintetes asszony lesz belőle!... Négyesfogaton fog járni! - súgták-búgták pici fülébe a remény és nagy-ravágyás dévaj manói. De eszmét nem súgtak neki a dévaj manók: eszmét, amivel megmenthetné gazdáját a kuni tokánytól. Az erőszakos kunok kegyelmére meg nem számíthatott: ők semmi áron sem tűrnék, hogy valaki megvesse az ő híres nemzeti eledelüket. Kétségbeesetten kapkodott ide-oda, de csak nem tudott egyebet kitalálni, - bár maga sem bízott igen a sikerében, - mint hogy gazdája azonnal eljätssza a halotti komédiát.

- Forduljon föl rögvest a méltóságos úr, - súgta lelkenedezve.

És Ádám úr csakugyan fölfordult a tanácsára. De talán amúgy is fölfordult volna a tokány szagától, amit a vén Csongor tisztelete jeléül, szakácművészete öntudatában, gögös önérzettel sajátkezüleg mért ki tényérjába.

Fölfordult a nemes báró, Kati pedig mohó vágya által sarkalva, összeszedte minden erejét és művészetét a sunyi kunok elámítására. Elsikoltotta magát, mintha szíve szakadt volna meg és gügyögve borult rá gazdájára.

- Meghalt! Meghalt! - jajgatta és szemét elárasztotta sűrűn ömlő könyeinek árja. - Meghalt az én áldott, kegyes uram!...

... A derék kunok inkább rosszkedvűen, mint meghatva csoportosultak Ádám úr köré és tágra nyitott szemmel bírálgatták az állapotát...

- Hát akkor ki kell innét vinni, - javasolta Kolbász Márton, a jegyző.

- A kocsit! A kocsit! - könyörgött Kati. - Viszem haza.

Kolbász elszalajtott egy legényt a kocsiért.

- Legjobb is lesz, ha hazaviszi az ifjasszony, - mondta, - a kuni tokányból úgy sem eszik többé.

Örült öröm fogta el a ravasz leány szívét. (Tehát sikerült a terve: lóvá tette a kunokat!)

Ám korán örült. Mert nem a jegyző a legokosabb ember a faluban, hanem a bíró. Annak az eszén kell túl lennie annak, aki Madarason örülni akar. Azon pedig még nem volt túl Kati. A bíró csak ezután kezdett szerepelni. Megtapogatta a báró tagjait, aztán gyanakodva megcsóválta fejét.

- Aki eccő vemhes, az kéccő is vemhes, - jelentette ki és odaszólt egy bámuló sihedernek: - Uccu csak Aranyi Ferkó, szaladj a kis sátorba a Dangli szabóé!

Kati megrémült a ravasz bíró intézkedésétől, de nem tiltakozott ellene, nehogy elárulja magát... Minden attól függ, - cikázott át agyán a gondolat - hogy mit konstatál majd Dangli... Óh, csak okosan viselné magát a halott! No ezt megsúgja neki. Ráborult, mintha szívfájdalma készítette volna rá és a fülébe mondta:

- Ne moccanjon a méltóságos úr, ha vizitálni fogják, különben mindennek vége.

Ádám úr odalehelte neki:

- Ne félj.

Többet aztán nem is értekezhetek, mert megjött a Dangli...

A bíró rendelkezett. A Kati szíve kopogott. A kunok maguk elé bámultak. Dangli működésbe lépett... Lehajolt Ádám úrra: befogta az orrát és a fülébe nézett. (Ez volt ugyanis az ő halottvizsgáló módszere.)

A Kati szíve összeszorult... Ha sokáig csavarja az orrát - gyötörte a gondolat a leányt - kénytelen lesz a hulla száját kinyitni, hogy lélekzetet vehessen és akkor Isten veled kakasi pusztá!

Szerencsére csak egy pillanatig csavarta Dangli az Ádám úr orrát és csak két pillanatig nézett a fülébe. Neki ez elég volt. Mindent tudott... Kiegyenesedett...

... Na most! Mit fog mondani? - leste Kati halaványan, de reménykedve. (Mert a füléből csak nem olvashatta ki a valót!)

... Tehát kiegyenesedett Dangli és mint az ó-kor híres kóklerei, az augurok: ünneplőbe öltöztette hosszú képét s tekintetét végigjáratta a szavaira éhes gyülekezeten. Aztán fölrántotta jobb, majd bal szemöldökét homloka közepéig, mondván:

- Ezennel közhírré tétetik, hogy a halottnak kutya baja: ismét huncutkodik az ebadta.

Kati szívéhez kapott és kétségbeesésében egy nagy vakmerőségre szánta el magát: szembe szállott a nagy Danglival.

- Honnan tudja, kókler?! - kiáltott rá vérpiros arccal és gömbölyű csipejére illesztette kezét.

Dangli hármát szippantott, aztán így felelt:

- A fülibül.

- Semmirekellő, világcsaló! (Mit tudhat a fülibül?)

Dangli ez újabb sértésre se vesztette el flegmáját, csak ennyit mondott:

- Maj' kisül.

Azzal fölhajtva kabátja leffentyűjét, gombostűt húzott ki belőle jobb kezével s balja két ujjá közé fogván Ádám úr mutatóujját, körme alá szúrta a tüvel.

Hát ezt a torturát eleven ember nem állja ki szisszenés nélkül. Ádám úr, nem hogy föl-szisszent volna, hanem úgy fölördített, ahogy csak a tüdeje adta.

- Vége! - nyögte Kati.

- Vivát! - üdvözölte a népség az életretérőt.

- Nem mondtam, hogy esmég huncutkodik! - kiáltotta a bíró büszkén.

- Kegyelem! - hörögte az ünnepelet, aki (hiába vivátozták) azt hitte, hogy menten keresztre feszítik.

Pedig dehogyis. Csöppet sem haragudtak rá a jó kunok. Sőt csak jobban megszerették a „huncutkodásért”. Hisz ők is ilyenformák: kifognának, ha lehetne, az ördögön is. Hát tisztelik az ilyen természetet.

Denikve nem nehezteltek meg a kunok a nemes báróra: nagy kacagás közt ültették vissza trónusára, hogy most már csakugyan megétecsék a kuni tokányból.

Ádám úr eszi a kuni tokányt.

Ádám úr tehát végre se kerülhette ki sorsát: hozzálátott a nevezetes ételhez és óriási kínok között rágta a szőrös bőrt. Még meg is dicsérte, hogy leplezze arca kínos vonaglását, amiért bizonyára megharagudnának a kunok.

- Ejnye, de pompás étel, jajaj Istenem, de felséges! - mondta a mumiaképu gulyásnak, aki is dölyfös önérzettel nyugtázta az elismerést.

- Möghiszem azt!...

- Ugyan mi lehet benne, - folytatta Ádám úr halotthalványan, - ami olyan - rémségesen pompás, - ami olyan felségesen mar, százszor jobban, mint a paprika?...

A vén múmia ravaszul mosolygott és nagy kegyesen belesúgta a titkot az Ádám úr fülébe:

- Hát instállom, - cikornyázta ki illendőképpen, - hát instállom, azt gondútam, hogy ki tudja, mikó tisztóhetjük esmég a métsás urat nálunk, - ne menjen el a nékü', hogy hótta napjáig meg ne emlegesse a kúni tokánt. - Hát - folytatta hamiskásan hunyorgatva, - gyűjtöttünk bele egy kis pipalevet is, hogy egész jó legyék.

- Pi-pi-pipalevet?!...

Tovább nem folytathatta Ádám úr, úgy lefordult trónusáról, hogy meg se moccan...

És Kati most már őszinte könyeket sírt érette, elátkozván egyben a kunokat, akik megmérgezték urát kuni tokánnyal, még mielőtt írást adhatott volna neki a kakasi pusztá elajándékozásáról.

És most már Dangli is konstátálta a halál beálltát: befogta a nemes báró orrát, belenézett a fülébe és azt mondta:

- Kampec!

A kunok ünnepe tehát tragikusan végződött: agyonkínozták és a végén agyonetették ünnepeletjüket.

Legalább Dangli szerint (aki csalhatatlan) halált mutatott az Ádám úr füle.

Föltették tehát saraglyára és az éppen előállott György kocsis bámulatára a hintójába emelték a jó úr tetemét.

Kati a reménynek némi halvány csillámával szívében helyet foglalt kegyes gazdája mellett.

És elindult a kocsi a gyászoló kunok néma sorfala között. Egy se sírt közülök (mert sírni nem tud a kun), de őszintén sajnálta valamennyi a jó urat.

- Kár, kár! - rebegték a derék emberek és tiszteletük jeléül levették süvegüket, valamerre a hintósfogat elléptetett, aztán -

Hát aztán megülték mindjárt a torát is. Csak vissza kellett ülniök az asztalokhoz és folytatniok, ahol elhagyták, reggelig. (A történeti hűség kedvéért meg kell jegyezni, hogy nem a másnapi reggel értendő ez esetben, hanem a harmadnapi. Addig tartott a jó kunok tora.) Sose is lesz nekik olyan ünnepük. Ugyan honnan fognának hozzá méltó ünnepeltet?

Tisztelik is jó Lamberti Ádám úr emlékét ma is a madarasi kunok, ha szó esik róla, süvegelnek és azt mondják:

- Ű volt az utolsó kun király, álgya meg az Isten!

*

Nem kell félni: a történet nem végződik tragikusan. Mert nem halt meg Ádám úr, legalább is föltámadott.

Tehát nem volt halálos a kuni tokány, csak utálatos. Dangli, a csalhatatlan, csalódott ez egyszer, becsapta az Ádám úr füle.

A Kati reményének utolsó csillanása beütött: sikerült a nemes bárót fölélesztenie. És sikerült őt arról is meggyőznie, hogy életét neki köszönheti.

A bőkezű nagyúr hálája nem maradt el: megkapta a kakasi pusztát az ördögös szép leány. Még restelte is a derék báró, hogy csak aféle kavicsos jószágot ad vele neki. Meggyötört agya ugyanis beleszuggéralta, hogy látta a pusztát s hogy az csakugyan kavicsos. Váltig csupa kavics cikkázott szeme előtt később is, valahányszor csak kakasi pusztájára gondolt.

Hanem amikor a kunokra gondolt, már nem kavics cikkázott a szemében, hanem villám: dühbe gurult, valahányszor valaki csak ajkára is vette a kun nevezetet. Hogyne! Mint rettenthetetlen oroszlán ment be a község egyik kapuján és mint tépett bárány jutott ki a másikon. Lehet-e ennél nagyobb megalázás, mélyebb fájdalom?

Barátjai tisztelték is Ádám úr fájdalmát mindközönségesen. Pedig, hej, milyen sok jó tréfa telt volna ki belőle! Vissza lehetett volna neki adni mindama csintevéseket, amiket másokon elkövetett. De nem tették. Kivéve, hogy egyszer E-y gróf hazárd jókedvében megkockáztatta a tréfás kérdést:

- Hát hogy is volt az, Ádám, a kunok között?

De megjárta E-y gróf, Ádám úr görcscsé szorította hatalmas öklét és úgy gyomron nyomta vele a kíváncsi urat, hogy menten elájult.

- Így valahogy, - felelte aztán és többet ez életben nem váltott szót a gróffal.

*

Ennek a történetnek, amelyet egy 85 éves vén kun beszélt el nekem (egyike azoknak, vagy talán az egyedüli élő, aki jelen volt a híresnevezetes madarasi királyválasztáson), ennek a történetnek, mondom, tanulsága is van. Az, hogy okos ember jól nézze meg hová teszi lábát, különben könnyen kitörheti.

Vége

Hogy mulat Finum András.

Finum Andrásnak sikerült a kehes Rárót egészségesnek eladnia. Mi természetesebb, mint hogy ökemének ezen sikerén való örömeben nagy mulatozó kedve kerekedett. Abban állapodott meg, hogy kirugja a korcsma falát.

Kifente bajuszát szép kacskaringósra és vállára vetette cifrábbik szűrét: úgy ballagott be Ábihoz, ahol is egy magános sarokban ártatlan, jámbor arccal letelepedett.

Először csak egy félüveg bort *parancsolt* és kijelentette Ábinak, hogy többet ne merjen neki hozni, mert agyonüti.

Ám Ábi ismerte az András természetét: tudta, hogy inkább az ellenkezőjéért ütné agyon. Ennélfogva, alig nyelte le András a félüvegjét: minden szó nélkül elébe tolt egy egész üveget.

Őkigyelme úgy tett, mintha észre nem vette volna s apránként kiitta az új üveget. A harmadikat meg már nem is apránként itta: akkor már rájött a bor ízére és megbecsülte az ízét. Némi pirosság ült sima pofacsontjára és fényleni kezdett a szeme is.

Ez még nem borközi állapot Andrásnál, csak az elüljáró kedve. A borközi állapot nála a hatodik üvegnél kezdődik. Még pedig olyformán, hogy fölkararodik az epéje: mindenkire dühös, aki csak él. Irtózatossá verekedhetnékje kerekedik.

Baj az, hogy igen ismeretes már ez a passziója, hát senki sem áll neki kötélnek: az okos emberek kitérnek kötekedése elől. Némelyik csupa tapintatból meg is ijed a kedvéért: hogy teljék öröme a félelmetességében.

Azonban András, habár hizeleg neki, nem mindig elégíti ki az efajta hódolat. Ő már csak jobb szeretne elagyabugyálni valakit, ha egyszer beléje ütött a virtuskodás vágya.

Jelen alkalommal is hasonló kedvében létezhetett őkigyelme, mert nagyot ütött öklével a korcsmaasztal közepébe és elordította magát:

- Cigány legyék, mert megverek valakit, vagy engem valaki!

Az asztalról csörömpölve hullanak le a boros üvegek, Ábi kétrét csuklik ijedtében, Borcsa, a korcsmatündér elvisítja magát és az idézett Csucsi is úgy előkerül egyszeribe, mintha a földből pattant volna ki, - de ennyi hatás is kevés már az András idegeit lecsillapítani; ökeme ma, úgy látszik, mindenáron nagy és rettenetes akar lenni.

E célból pofonüti Csucsit (hogy miért nem jött szaporábban), aztán egy teli boros üveget leüt az asztalról, végre fölrugja magát az asztalt is; azzal kiáll a korcsma közepébe és bunkósbottjával nagyokat csapkod a mestergerendára: úgy üzen hadat az egész emberiségnek:

- Aki áldója van ennek a heptyikás világnak, be ne gyűjjön most ide senki, mert susinkát lapítok belüle, ha maga a király fia is!...

De nem tartotta meg a szavát. Mert éppen Furó Márton talált belépni, az ő kedvelt keresztkomája, hát őt csak nem csaphatta agyon. Inkább megkínálta egy pohár borral.

- Imhol, koma, egy kis ital, - mondta neki - sziveskedjék véle.

Furó Márton sziveskedett véle: felköszöntötte a jószívű adakozót:

- Úgy látom, már megint eszi kendet a fene. No, Isten éltesse, kedves komám!

- Szó sincs róla, - hagyta helyben András, - mer az ember nincsen fábul, hogy ki ne rugjon a hámfábul.

- Szent való igaz - ismerte be Furó.

És kettesben folytatják az italozást. Csucsi húzza közben, de sohasem úgy, ahogy a komáknak kellenék, amiért is mindkét részről szapora pofonokban részesül.

... Sajnos, nem igen volt tartós a komák kettesben való mulatozása, mert egyszeribe csak föltűnik a korcsmaajtó nyílásán két alkalmatlan asszonyi fej. Az egyik a Furónéé volt, a másik meg épen a Finum Andrásnéé.

Az asszonyok, tekintetbe véve a nyilvánosságot, nem igen bátorkodtak egészen belépni: az ajtóból csalogatták haza urukat.

Finumné így:

- Gyűjjék kend haza üstöllést, mert szétütöm a vén csontjait!

Furóné ellenben csak így:

- Kerüljék mán haza, édes gazdám, olyan kapros csuszát gyúrtam, hogy a püspök is megnyalhati utána a száját.

A csalogatások különbözőképpen hatottak. Finum András végképp megvadult tőle és kidobta az oldalbordáját sajátkezüleg (Seprüre boszorka!); Furó ellenben végképp megszeldült és követte az asszonyt.

- Egy szó sem igaz a kapros csuszából, de azért menek, - mondta megadással. És ment is a felesége után, azaz előtte, mert a mézes száju asszony valamiképpen a hátának került és nagyokat lökött rajta szégyenszemre.

Ilyformán magára maradt András: úgy folytatta a bált. De mivelhogy első gazda létére illet megadnia a módját: tíz szál gyertyát hozatott s ezen gyertyákat szép figurában az asztalra ragasztotta. Azzal végigkönyökölt a fényesen kivilágított asztalon és hallgatót parancsolt Csucsinak.

Csucsi most már fényesen huzta, mert nem pofozgatták mindenfelől, sőt inkább igen áhítatosan hallgatták a muzsikájukat.

András belekurjantott néha, (Jujuju! Uccucu!), néha belekáromkodott, azonban legtöbbnyire csak sírt a hegedü húrjaival versenyt; csakhogy ő nem szárazon, mint a húr: valóságos könnyek gyűltek a szemébe.

Csucsinak nagy öröme telt zenéje illetén hatásában, mindig búsabbat huzott, a végén még a cigánykesergőt is megeresztette, ami a legkeserveesebb melódia az egész világon.

Finum András elbődült tőle gyönyörteljes fájdalmában és összeölelkezett Csucsival.

- Egy csókot, tesvir, - mondta neki, - úgy szeretlek, mint a tulajdon édesapámat.

A csók elcsattant, de megbánhatta András, mert leszidta érte Csucsit.

- Hi, a tüdőgyulladását, hogy mertél engem megcsókolni, aki áldója van!

More nem a maga nyelvén válaszolt e szives szavakra, hanem a hegedüén. Szilaj, ropogós csárdásra gyujtott: olyanra, amitől még a félholt embernek is megmozdul a lába.

No ki is gyurta András az összes taktusokat olyan akkurátusan, hogy legénykorában se különben. Eleinte csak illegette, pipisgette, de később már ugrosott is, hogy csizmája sarka jól odakoppanjon a korcsma padolatához. Ám még így sem volt neki elég zamatos a tempó, hát nagyokat csapdosott tenyerével a csizmája szájára. Ezenközben szája se pihent, folyton kurjongatott: Uccucu! Ujjuju! Hajahaj!

Egyszóval egymagában akkora tombolást vitt végbe András, mint együttvéve 15-20 szüandián, amikor eltáncolja az imádságát.

Bele is fáradt hamarosan, elannyira, hogy már a bor sem ízlett neki. Egyéb, izgatóbb élvezetekre vágyott.

Mert valamiképpen a tulcivilizált ember elfásúlván az emberi örömben, természetellenes gyönyörökre áhítozik, azonképpen Andrásnak is megvolt a maga külön perverzítése. Csak-hogy egész másfolyen, mint az uraké. Az ő perverzítése ugyanis abból állott, hogy eleven egeret nyeletett Csucsival borban.

Csucs életének ezek voltak a legkeservesebb pillanatai. Nem hogy nehéz lett volna neki lenyelni az egeret (egy patkány is átfért volna az ő öblös torkán), hanem mert a multság emberi méltósága rovására ment. Mert az ő méltósága is csak kezdődött valahol, habár jó messzire is a végeknél, de kezdődött, mert mindennek a világon van eleje...

Ám Finum András borközi állapotában egyáltalában nem ismert határokat, annál kevésbé respektálta azokat, amiket Csucs magának szabott.

Hiába könyörgött ez neki, rárivallt a korcsmárosra:

- Egér legyék, mer ütök!

Egér mindig akad egy korcsmabeli egérfogóban. Az ott fölhalmozott dohos lisztet, avas szalonnát igen kedvelik a házi rágcsálók. Hozta is Ábi a kis állatot legott, még pedig azonmód, ahogy Andrásnak kellett: borban szervirozva.

- Jajajaj! - kesergett a cigány - inkább kiállok huszonötöt, de ma nem iszok egeret.

- Micsoda! - rivallt rá András. - Hát mér élek én akkor?!

... Denikve, ki kellett Csucsinak az egeret innia.

András feszült figyelemmel, tátott szájjal, de végtelen komolysággal nézte a műveletet. Még belenézett a cigány torkába (hogy nem csalt-e az adta füstöse), aztán ütött egyet a fejével:

- Ajha, e mán valami! - mondta és egy pengő forintot adott Csucsinak az élvezetért.

Azzal - miután ennél izgatóbb multság úgy sincs a földtekén - szedte szűrét, hogy haza ballagna.

Csak kint vette észre, hogy feje szokatlanul nehéz, erővel a föld felé kívánkozik. Hanem a lába vitte. Sőt lassacskán a feje is tisztázódni kezdett, ami most éppen nem volt haszon, mert eszébe juttatta a rá váró kínos bonyodalmakat.

- Az a kérdés, - dünnyögte - hogy a seprüt vágja-e a fejemhez, vagy a tepsit? No, mer ha a tepsit, akkor...

Megállott, elhatározandó, hogy mit csináljon, ha az asszony a tepsit vágja a fejéhez, nem a seprüt. Gondolt valamit, aztán folytatta útját.

Minduntalan egy-egy árok akadt a lába elé, amin ökigyelme módfölött elcsudálkozott, mert biztosan tudni vélte, hogy csak két párhuzamos árok huzódott utcahosszat a falun végig, még csak tegnap is. De nem igen okoskodott most: (biztosan megváltozott a világ tegnap óta) átlépte a keskeny árkokat. Sőt a fák árnyékát is átugrosta sorjában, bár ezekre maga is gyanakodott, hogy talán nem is igen árkok. Ám, biztos a biztos - gondolta - hátha bele lehet pottyanni az árnyékba is.

A harangláb árnyéka azonban már nagy nehézségeket okozott Andrásnak. Bármennyire pityókos volt is, azt be kellett látnia, hogy azon az ő két lába által nem viszi. Megfordult hát a

sarkán és megkerülte a félfalut a harangláb árnyéka miatt, amibe belepottyanni semmi szín alatt sem akart.

És jót tett neki a hosszú séta. Egy bölcs elhatározást érlelt meg benne: azt, hogy nem igen kelti föl a feleségét, (mit huzakodják vele!) elhál ő a tehén-ólban a Julcsa mellett is. Már mint a tehén mellett, mert az volt a Julcsa, nem is más.

Bekerült hát a tehén-ólba, ott kinézett magának egy alkalmas vackot és belefeküdt. De nem tudott elaludni aggodalmas gondolatai miatt. Eszébe jutott ugyanis, hogy holnap koplalni fog. Mert életepárjának az volt a megátalkodott szokása, hogy céció után nem adott szájába harapnivalót.

Hát váltig azon töprengett András a vackában, hogy miképen lehetne kifogni az asszonyon. Mert az, hogy másutt kereskedjék étel után, nem megoldás. Háza belügyeit csak nem viheti piacra. Még azt gondolnák, hogy fél az asszonytól. Pedig dehogy is. Tehát más megoldást kell találni. Meg is találta nagysokára...

Kulacsa ott lógott az istállóban egy szögön, mert a felesége ilyen istentelen edénynek nem ad a szobában helyet. No, most épen kapóra jön.

András óvatosan beakasztja a kulacsot a szögről és szeretettel megvizsgálja az állapotát. Nem volt annak kutyabaja se.

- No, asszony, - dünnyögte magában és arca szinte ragyogott a kárörömtől, - ha most sem pukkadsz meg, hát sohase.

Azzal előkapta a fejőszéket és a Julcsa alá állította. És belefejte kulacsába a Julcsa összes tejét.

A tehén engedte, még meg is nyalta érte a képét az érdes nyelvével.

Ettől a szeretettől egészen elérzékenyedett András: átölelte a tehén nyakát. Julcsa elbődült, mintha viszonzni akarná gazdája érzelmeit, aki is egész tisztán érezte a jelen pillanatban, hogy sokkal de sokkal jobban szereti Julcsát, aki neki szíves készséggel adja le a tejét, mint az asszonyt, aki semmit sem ad le neki...

Ezen szívbeli érzelmei közt el is aludt András és azt álmodta, hogy a tehénnek nagy fehér szárnyai kerekedtek, amiken azonmód fölrepült az égbe. Egyszóval angyallá lett a Julcsa. A felesége ellenben azt se mondta: kukk, odakapott az istállósöprühöz, lába közé csapta nagyhirtelen és - iszkiri - ellovagolt rajta a többi boszorkány közé.

Egyszóval gyönyörvetes álmái voltak Andrásnak. Csak az a kár, hogy nem voltak végtelenek: föl kellett neki ébrednie. Még pedig igen kellemetlen körülmények között. Azt a söprüt ugyanis, amiről álmodott, nem a saját lába közé vágta a felesége, hanem az ő nyaka közé. Még pedig olyan kiméletlenül, hogy nem lehetett szó nélkül hagynia.

- Szerencséd, asszony, - mondta szemeit dörgölvén, - hogy nem a tepsit vágta a fejembe, különben...

- Mi különben? Halljam hát! - rikácsolt az asszony és csipőjére tette kezét.

- Különben megmángorótalak vóna, - vágta ki András elszántan.

- Hát csak azt szeretném én látni, semmi mást! - fenyegetőzött Andrásné s egyben ura fejéhez vágta a tepsit is.

De hiába szeretne volna látni: András bizony nem mángorolta meg. Csak ennyit mondott, azt is csendesken:

- No, ezt már mégse hittem vóna...

... Így végződött az András mulatozása, tehát mostohán. Szerencsére koplalnia nem kellett: volt bőven teje. És a mi fő, nem sült ki a *csinossága*. Ki is keresne kulacsban tejet.

Dorka asszony inkább Csürnére fogta Julcsa tejének váratlan elapadását: hogy az verte meg a tehenet a szemivel. Ki is kaparta volna a Csürné szemét, ha engedte volna, de nem engedte. Sőt inkább még ő tépázta meg a Dorka haját, ami Andrásnak nagy elégtételül szolgált.

Tehát végeredményében mégis csak sikerült az András mulatsága. Akkor pedig jól van minden, mert még a revolúció is szép, ha sikerül.

Mihály a törvényen.

I.

Sajt Mihály szerüskertjében ödögött és mivelhogy nem akadt egyéb dolga, figyelmesen szemlélte a bokorban viháncoló verébcürhe mulatozását. Filozofálásra hajló elméje eme megfigyelésből többrendbéli tanulságot szűrt le, egyebek között azt, hogy a veréb igen irigy és igen szemtelen, de olyan irigy és szemtelen még sincs, mint az emberfia. Az emberfia ezeket jobban tudja, ha ráadja a fejét.

Hát bizony Sajt Mihály csakugyan jobban tudta. Túljárta ő a fiskálisok eszén is, ha arra került a sor. Pedig gyakran rákerült, mert olyan volt ő kigyelme, mint a váslott süvölvény, akinek csak abban a szilvában telik öröme, amit sövényen, palánkon való átmászással ezer veszély között személyesen érdemel ki magának a szomszéd kertjéből.

Mi természetesebb, mint hogy Mihály eme játszi szenvedélyéből kifolyólag szüntelen olyan bonyodalmakba keveredett, amiket csak a bíró urak tudtak megoldani.

Tudtak ám, ha tudtak. Mert Mihály az esetek folyamatosságába beleszövén cikornyás elméje csapodárságát, sokszor olyan gordiusi csimbókákat teremtett, hogy maga Nagy Sándor se tudta volna kettévágni, nem hogy a bírák, akiknek karddal dolgozni nem szabad...

... Mihályt a verebeken való szórakozásában egy sánta ember zavarta meg. Pék Péter, a kisbíró. Egyik markában hosszú tölgyfabot bunkó nélkül, a másikban csupán írások, mindenfélék: kékek, fehérek, kicsik és nagyok.

- Adj' Isten! - köszön Pék Péter.

- No! - fogadja Sajt Mihály.

- Írást hoztam...

Mihály úgy tesz, mintha nem hallotta volna; elfordítja fejét.

- Az ángyom nyelvit megütötte az éjjel a guta, - ujságolja kedélyesen.

- Az is szerencse, - jegyezte meg Pék Péter. - Imhol az írás, vegye kend! - folytatta. - Erre a másikra meg írja rá, hogy megkapta.

- Nem kell az írás, nincs kedvem hozzá.

- Ne okoskodjék kend, tudja, hogy muszáj.

- Muszáj-e? De ha egyszer nem köll...

- Ha sokat tempózik, - fenyegetődött Péter, - kiszögelem a kapura, oszt meglesz.

Mihály erre a fenyegetésre kissé kedvesebb lesz.

- Nono, nem köll mingyá megharagunni. Hagy lám, milyen az az írás?

Péter megmutatja.

- Imhol-e; csak kicsi fehér.

Mihályt megnyugtatja az írás kicsi fehér volta. Mert tapasztalásból tudja, hogy egyedül a tanuidéző leveleknek van ilyen formátumuk. Attól pedig nem fél ő kigyelme, mert vallani úgy tud, mint senki széles e hazában, azon ugyan el nem igazodik, nincs a világnak az a bírója...

Hát átvette az írást és aláírta a kézbesítési ívet. Egész jó kedvre derült, hogy egyéb baja nem történt; beleparolázott a kisbíró tenyerébe.

- Hej, írtó nagy kutya kend! - mondta neki sunyin nevetve.

- Én? Mér éppen én?

- Vagy én? - évődött Mihály. - No, az is meglehet. Úgy is értettem.

Elkacagta magát a saját elmésségén, aztán kitessekelte Pétert.

- No mán most menjék kend, mert mit is keres kend nálam?

Ment Péter, Mihály ellenben nekidült az asztalnak és az írással mulatozott. Megnézegette elülről-hátulról, az ablaknak tartotta, simítgatta, végre sillabizálni kezdte.

A Gagyi János vétségéről volt benne szó. No azt jól ismerte Mihály. Mert eme dologban magánál Gagyi Jánosnál is ludasabb vala. Nevezetesen disznót lőtt Gagyi Jánossal közösen. Nem vaddisznót, hanem szelidet. A Pál István jámbor hatmalacos kocáját végezték ki ketten a Gagyi kertjében, cserében egy kakasért, amit viszont Pál István lőtt meg előzetesen a maga kertjében.

A törvény sorja ugyanis olyan furcsa, hogy szárnyas állatot, ha bekerített helyre tilosba kerül, le szabad löni minden lelkiismereti furdalás nélkül, a bírák sem furdalják érte az embert. Tudván ezt Gagyi János, elhatározta, hogy saját hatáskörében áll boszut Pálon a kakasért. Úgy, hogy: szeget szeggel... Mihály, mint afféle törvénytapasztalt ember, azt tanácsolta neki, hogy ha boszu, inkább disznót lőnének. Úgy szebb lenne és azt is meg szabad cselekedni, ha bekerített helyen tilosban éretik a disznó... Igen ám, de hogy érjenek tilosban egy flegmatikus kocamamát? Nem tud az a kerítésen átrepülni, mint a kakas.

Mihály ezt is kifundálta. Megbontotta suttymban a közös sövényt (szomszédok voltak Pál és Gagyi) és az így támadt résen átcsalogatta a Pál kocáját kukoricával.

Az együgyü állat léprement, átsétált Gagyi Jánosékhöz a kukorica után, akkor aztán szabad lett a vásár: Mihály jobbról, János balról belesütögették ócskavassal megtöltött flintáikat és rebus bene gestis áthajították a kerítésen Pál Istvánnak néhai kocáját:

- Köll-e kokas, Pali Pesta?...

Ime ilyen volt az eset, tehát nem veszedelmes. Mindössze a sövénybontást kell letagadni, azt pedig meg lehet tenni, mert éjjel eszközöltetvén, nem látta egy fia lélek se.

Különben is erősen remélte Mihály, hogy a sövényre rá se kerül a sor. Kellő ésszel annak is módját lehet ejteni. A Szudy járásbíró úr igen türelmetlen ember: ha sokat beszélnek neki, kiugrik a bőréből és hazakergeti az emberfiát. Hát egyszerűen sokat kell neki beszélni.

Ezt Mihály Jánosnak is szívére kötötte, akit egyéb tekintetben is kioktatott a törvény illedelmes és tapintatos kijátszására.

Gagyi János háládatos tanítványnak bizonyult. Úgy eltalálta a jó modort a törvény során, hogy Mihály se különben. Letagadta magát a sövényt is, nemhogy a benne eszközölt lyukat.

Mihály helyeslőleg sunyított feléje, aztán az ő kihallgatására került a sor.

II.

- Mindenekelőtt, - kezdte a bíró Mihállyal, - az általános kérdésekre fog felelni. Értette?

Tanu feszeng a szűrében, ijedt képpel jobbra-balra néz és nem felel.

- Miért nem felel? Nem hallotta?

Az erélyes hangra följétten Mihály és mellbe böki magát.

- Már minthogy én la? Hogy érttettem-e?

- Ne kerteljen. Feleljen!

- Hát érttettem, instálom. Értem én a törvényt, tisztelöm is nagyon.

- Hány éves?

Mihály titokzatos képet vág és fölsóhajt.

- Isz ha én azt tunnám!

- Tudja kend, nem először áll itt.

- Nem, nem, - vállalja Mihály búsan. - Hát Szentmihálykor vótam ötven.

A bíró, aki könyv nélkül tudta már gyakori vendége nacionáléját, megharagszik.

- Ne hazudozzék kend, mert megkeserüli... - Hatvanegy éves, - diktálta a jegyzőkönyvet vezető irtoknak.

- Hajhaj, már annyi vónék? - sajnálkozik a vén imposztor. - Hiába no, vénhed az ember, ha még olyan ártatlan is, mint a ma ellett bárány!...

- Milyen vallásu? - folytatja a bíró a vallatást.

- Én? Azt teccik kérdezni, hogy milyen hitön vagyok?

- Azt.

Mihály tipeg a csizmában és kaparja a tarkóját, mint akinek igen nagy problémában fő a feje.

- Ebbe bárhanem kételkedek - mondta, - mer az apám, Isten nyugosztalja, katolikus vót, az a: pápista...

- Akkor kend is az.

- De az édesanyám, nyugodjék békével, meg mán kálvinista vót, ami meg református.

- A *fiu* atyja vallását követi, jól tudja kend.

- No lám! - jegyezte meg Mihály. - Nem igen bíztam benne, hogy még ma is *fiu* vagyok.

- Fogja be a száját!

Mihály befogta mind a két kezével. A bíró tovább kérdezett.

- Nős?

- No, - vallja be Mihály, - azt mán nem tagadhatom, hogy a vagyok, mer az ángyomat épen a mult pénteken ütötte meg a guta... penig mán megvan nyócvan, tán tetézi is...

- Nem nős kend, hanem özvegy, - reccsent rá a bíró.

- Mán még azt is tecc tunni? Enye no...

- Vannak gyermekei?

Mihály igen gondolkozik.

- Nincs egy se, - böki ki végre.

A bíró már idegeskedik; vörös, mint a pipacs.

- Két gyermeke van! Becsukatom, ha szemtelenkedik!

- Nem gyerekek mán azok - állítá Mihály aláztatosan. - Anyányi az mind a kettő...

- Miféle foglalkozása van?

- No, ebbe mán csakugyan nem hazudhatok - vágja rá sebesen Mihály. - Halászember vagyok.

- Azt csak kedvtelésből csinálja. Földmives kend! - kiabál a bíró.

- Való szent igaz, - ismeri be a tanu, - de halászni jobb szeretek, hát azt hittem, hogy...

- Csend!... Volt büntetve?

Aki még nem tapasztalta, hogy milyen fenséges méltatlankodásban szokott kitörni a megsértett erény, most megtapasztalhatta Mihályon. Mihály ugyanis egy grandiózus mozdulattal panyókára kanyarítván szűrét, féljobbot csinált a bíró felé és keményen lenézvén a feje tetejére, így szólott hozzá:

- Ne piszkoljon éngöm a tekintetes úr, mer a kutya is mögharagszik, ha az orrára ütnek.

A bírót természetesen nem hatotta meg a műfelháborodás.

- Tudomásom szerint, - mondta, - négyizben volt büntetve. Utoljára két évvel ezelőtt birka-lopásért... Volt azóta büntetve?

A vén paraszt, tapasztalván, hogy igen is emlékeznek viselt dolgaira, megadja magát. De nem ingyen. Ha már vallania kell, legalább megtréfálja a mindentudó bírót.

- Hát, - ösmerte be szégyenkezve, - igaz, ami igaz, sokszor megbüntettek engem, de mindig ártatlanul.

- Tehát hányszor volt büntetve?

- Hetvenhéccer.

A bíró elképed ezen a rekordon.

- Hányszor?!

- Hetvennyóccor!

- Megbolondult kend?

- Hetvenkilenccör! - licitál magára Mihály.

- Ki büntette? - hüledezik a bíró. - Hol? Miért? És mikor?

- Legtöbbször az édesanyám seprünyéllal és azér, mer pákosztos vótam.

A bíró idáig csak nyelte valahogy a mérget, de erre már kilyukadt a türelme hólyaga.

- Szentelen! - pukkant ki. - Hogy merészel gúnyt űzni a bírói tekintélyből?! Ezt megkeserüli!

Mihálynak nagy élvezet a bíró mérge, de nem mutatja, inkább úgy tesz, mintha nagyon meg lenne ijedve.

- Megkövetem alásan a tekintetes urat, - alázatoskodik, - az a baj, hogy igen kába paraszt vagyok, nem igen értek az uri receficékhön.

A bíró lelohad kissé a bocsánatkérő szavaktól és folytatja kérdéseit.

- Nincs a vádlottal valamiféle atyafiságban vagy érdekviszonyban?

Tanu most már igen vigyáz az illemre; abba hagyja a hazudozást, inkább egyéb tudományos fintákhöz folyamodik.

- Hát, instállom, - kezdi kerekíteni a vallomása fenekit - vót nekem egy házam az alvégen, fajin kis porta vót...

- Nem azt kérdezem. Azt, hogy rokona-e kendnek Gagyi János? Erre feleljen.

- Isz ippeg hogy azt akarom... Hát, instállom, - kezdi újból Mihály, - vót nékem egy házam az alvégen, fajin kis porta vót. Különösen a Gagyi Jánosnak fájt rá a bagóleső foga. Eccer aszondi nékem, hogy aszongya: teccik nékem a kend portája, Mihály bá, annék érte kilencszáz pöngőket. Dejszen, az árgyélussát, magamnak is teccik, mondok, nem eladó. De ü csak tovább zavadzált, hogy így meg amúgy, minek nékem a porta, amikor másik is van, kettőbe eccerre úgy se lakhatok.

A bíró nem győzi türelemmel, közbevág:

- Mit lafatyol össze-vissza? A kérdésre feleljen.

- Hajszen csak arra felelek, - mondja ártatlan képpel Mihály, - tesszen csak várni, a végin majd kigyün... Hát, - folytatta, - biz én nem adtam a portát, mert mivelhogy a fijam is megvót, mondok, jó lesz neki. Vagy akár a jányomnak is... De oszt egy évre rá úgy pöndült a sor, hogy a fijam árvát vött: ojan alkalmatosat, akivel mingyá portát is kapott; a jányom is férhe ment a Czibere Péterhön. - Tán teccik ismerni? Nem?... Hát ahó ment. - Mondok, most mán rittig nem köll a porta, megveheti kend, Gagyi János, ha köll még... Mögvette. Ki is fizette rögvest.

A bíró összecsikorította fogát, de nem szólt semmit, nehogy azzal is nyujtsa a kínos tárgyalást.

- Én meg, - folytatta Mihály, - begyürtem a pénzt s aláírtam a kontrektust... Hát hogy ez megvót, asszondi nékem a János, hogy aszongya: most már csak az áldomás híjja, oszt' bekötözhetek. Be, mondok, az áldomás után. Hát betévedtünk a Vereslajbihon. Én fizettem a bort, de a Jánosnak ártott meg előbb. A negyedik üvegnél aszondi, hogy aszongya: Isten éltesse komám! Adj Isten, mondok én is, édes, kedves komám... Hát azöte...

Mihály nyilván a hatás kedvéért szünetet tartott, pedig már csak két szava volt hátra.

- Gyü, no! Fejezze be, - ösztökéli a bíró, mint a rossz lovat.

- Hát azöte - végzi Mihály - *komák* vagyunk.

A meggyötört Csemeghynek leesett az álla. Egy félóráig piszmogott az általános kérdések körül, anélkül, hogy csak egyetlenegy igaz adatot hallott volna: vajjon hány óráig tartana az érdemben való vallatás és mekkora hazugságok sülnének ki belőle?! Megrázta sörényét, mint a haragvó oroszán és egy merész elhatározásra szánta el magát. Odafordult a kárvallott ügyvédjéhez és dühösen kijelentette:

- Sajt Mihály tanut érdemben nem hallgatom ki, mert az általános kérdések körüli vallomásaiból kitűnt, hogy nem ép elméjü, hülye!

Azzal megfordult és rákiabált Mihályra.

- Takarodjék, vén imposztor, mert becsukatom!

Hisz ép ez volt az, amit Sajt Mihály akart. Nem is okoskodott egy percig se: beleigazodott a szűrőbe és elköszönt szépen, mondván:

- Egy csöppet se haragszok... No, Istennek ajánlom!

Még Gagyi Jánostól búcsúzott el:

- No komám, - tanácsolta ennek, - kend se legyen okosabb nálamnál, mer akkor alighanem becsukik kendet...

Aztán csakugyan elment... Mehetett.

János lovat vesz.

I.

Pataki tisztartó úr a tiszt ház ambitusán állott és rengeteg kitartással szidott egy jámbor parasztot.

A paraszt, bizonyos András János nevezetű, fülére húzta kalapját és dicséretes béketűrőssel hallgatta. Arcizma se rándult, csak a pipája vándorolt egyik agyaráról a másikra: az mutatta, hogy indulatok forronganak a kebelében. Méltán is, mert mindennek elmondta őt a mérges úr, csak épen becsületes embernek nem.

Szidódott pedig János annak okáért, hogy kavicsfuvarozást vállalt, de nem fuvarozott. Gatyó: 14 éven át hűséges rudaslova patkószögbe lépven, belebuktatta a vállalatába. Mert összevéve, csak két lova volt Jánosnak: a Sárkány, meg épen ez a Gatyó.

- Majd megtanítom én kendet keztyübe dudálni, csak még egyszer tegye lóvá az uradalmat! - fenyegetőzött a szilaj tisztartó. - Ha holnap estig be nem fuvarozza a kavicsot, úgy ráterítem a vizeslepedőt, hogy az eget is bőgőhegedünek nézi... Értette kend?

Egyet horkantván a tisztartó, végre elhallgatott. János pedig vélvén, hogy felelnie kell, felelt.

- Nem igen értettem... nem, - mondta, s félszemét behúnyván, figyelmesen leste szavai hatását.

Hát elég hatásosak voltak. A tisztartót úgy fölfújta a mérge, hogy majd kilyukadt.

- Mit nem ért kend? - sziszegte összecsikoritott fogai közül.

Jánosnak hizelgett ez a pulykamérge, mert igen elcsufította a tisztartót s igen kiemelte az ő méltóságos, nyugodt magaviseledését. Föltette magában, hogy nem csökkenti ezen kettőjük között fennálló különbözeti viszonyt, sőt inkább még öregbíti a maga egyéni méltósága javára. Magyarán: még jobban felbőszíti a tisztartót, s mentül bőszebb lesz a tisztartó, annál jobb kedvű lesz ő maga.

- Azt nem értem, - válaszolt János ártatlanul, - hogy miért haragszik szegény Gatyóra a tisztartó úr?

A tisztartó elképedt ekkora szemtelenségen.

- Gatyóra?! - dörögte a János fülébe. - Megveszett kend?

- Hát rám? - kérdezte János és csodálkozva fölrántotta szemét. - Rám-e? Hisz nem én léptem a patkószögbe, ha Gatyó. Ő miatta nincs kavics.

És vigyorgóvá derült a János széles képe: hogy lám, sikerült egy kínos félreértést eloszlatnia.

A tisztartónak pillanatra befagy az esze. Nem tudja biztosan, hülyével van-e dolga, vagy ingerkednek vele. Rámered Jánosra, hogy olvasson az arcáról, de nincs azon semmi. Nem bolond János, hogy a képére írja gondolatait. Hát csak morog a tisztartó.

- Ökör! - vágja a János képébe, aztán megfordul a sarkán, hogy magára hagyja a ravasz parasztot.

Hanem az nem ereszti most már. Igen belegyönyörködött az ingerkedésbe: utána szól a tekintetes úrnak...

- Lú instállom, lú - mondja magyarázólag. - Hisz lú a Gatyó!

- Kend az ökör! És most lóduljon, mert a nyaka közé vágok, - recsegte a tisztartó.

Ám János nem ijedt meg tőle.

- Én-e? - kérdezte, megbökvén mellét mutatójával. - Mire való nézvést?

A tisztartó visszafordult és fölemelt ököllel, dühösen nekiment Jánosnak. Annak még csak a szempillája se rezdül. De nem használt a vitézsége semmit: megkapta a pofot. Még meg is lökték azonfelül. Fel is fordult János, a pipa is kiesett a szájából, kalapja is elgurult annak rendje és módja szerint.

Most már hunyorgatott János, mert így hasmánt nem igen lehet megőrizni az előkelő nyugodalmat, de azért nem nagyon evickélt, fölszedte pipáját, föltette kalapját, aztán föltápszkodott. Azzal körülnézett, hogy nem látta-e valaki megalázó helyzetében. Szerencsére senki se volt az udvaron. Maga a tisztartó is bement volt a házba.

- No, akkor nem számít, - dünnyögte magában János és gondolkozni kezd. Azon töri a fejét, hogy mit is kellene neki legelsőbbben cselekednie? -

Hamarosan kitalálta. Lassacskán fölcoszog az ambitusra, benyit a tisztartó irodájába. Csak az orrát dugja be, lábát kint hagyja, úgy kérdezi:

- Hát fellökött, ugy-i?

A tisztartónak már lelohadt a dühe; elnevette magát a komikus kérdésen.

- Ej, csak tréfáltam, - mondta.

- Csak? - kérdezte János röviden. - Az ám, - folytatta és homlokon csapta magát, - gondúhatam vón, hogy nem haragszik a tekintetes úr. No, én se.

És bizonyságul befordult a szobába. Megállt az ajtóban, mintha várna valamit.

- Kell valami? - kérdi a lelohadt tisztartó.

János hímez-hámoz, úgy tesz, mintha nagy zavarban volna.

- Hát a Gatyót eladom, - mondta végre, - mert igen vén mán. Mást veszek a helyibe.

- Jól teszi kend.

- Az ám, csakhogy nincs pénzem.

A tisztartó elmosolyodott ennyi hülyeségen.

- Hát vegyen a más pénzén, - gúnyolódott, - tán talál olyan bolondot, aki lovat vesz kendnek.

János felkapja a fejét. Csavaros eszébe belefúródott a tisztartó szava és pokoli ötletté nőtt egy szempillantás alatt. Alig bírja örömét fékezni, legjobb szeretne egy nagyot kurjantani. De türtőzteti magát, mindössze balszemét húnyja be s a jobbikkal úgy megcélozza a tekintetes urat, mint a nyulat.

- Megtróbálhassuk, - mondta jelentősen, - bárha nem akad olyan bolond, aki lovat vesz nékem...

II.

Gatyó másnap kárban találódott. János egy kurta bokor alatt hasalt és szunyókált. Vagy az is lehet, hogy nem szunyókált a ravasz, csak hasalt. Ez igen kétséges. Az azonban bizonyos, hogy bekerítették a lovát a tisztú udvarba, pedig úgy rimánkodott a kerülőnek, hogy csupa nyomorúság volt hallani.

A tisztú tartó öt forintot követelt rajta a Gatyó kalandja fejében, de erre úgy elsápadt János ijedtében, hogy megszánta a tisztú és három forintra szállította le a büntetést. János csupa hála lett.

- Áldja meg az Isten az unokáját is a jó szívéért, - mondta és nagyban küzdött könnyeivel. - Hát eladom a disznócskát és holnap itt lesz a pénz...

- Jó, jó, csak hozza, aztán kikapja a lovát.

- Megitatnám, - esedezik János, - ha szabadna.

- No csak itassa, öreg.

János megitta Gatyót. Legalább megtudta, hogy hol őrzik. Hát valami rozoga ólban őrizték szegényt. De azért érdemes volt az ólat jól szemügyre venni. Jánost legalább igen érdekelhetette, mert apróra kitanulmányozta minden fortélyát: topográfiai helyzetét, térfogatát, architektúráját és különösen az ajtaját, azon is a zárat. Ez a zár igen tetszhetett neki, mert babrálgatta, belekukucskált a kulcslyukba kívülről-belülről és egy szalmaszállal mércsikélt rajta. Egyszóval kitanulta a furfangját és mértéket vett róla.

Azzal hazament és a láda fenekéről előkotorászott pár darab ócska vasat... János jól megfigyeli a vasakat, különösen hajlékonyságukat veszi bírálat alá. Igen, mert egy kulcsforma kampóra volt szüksége. Kampót pedig rozsdás, törekeny vasból alkotni bajos, kiváltképp izzítás nélkül.

Egy hosszú kovácsolt szögben végre megállapodott János, úgy vélte, hogy azt lehet lesz kellőleg megkampósítani. Csakugyan. Bevált a szög. Egy igen takaros, okos szerszám lett belőle. Majdnem hogy megszólalt a kezében.

Elkészülvén a kovácsmunkával, a kamrában akadt Jánosnak némi elintézni valója. Egy ócska zsákot keresett ott jó sokáig. Nem azért sokáig, mintha mindjárt meg nem találta volna, hanem mert igen nehéz volt megállapítani, hogy melyik a legócskább a sok között. Erre pedig szükség volt, mert a zsák, mint zsák, ráment arra a műveletre, amit János rajta végbevitt. Ugyanis négyfelé osztotta. Az egy rossz zsákból így négy jó rongy lett. Jánosnak legalább igen tetszett, mert ahogy nézegetné őket, jóízűen nevetgélt rájuk.

III.

Úgy körülbelül éjfél tájban egy titokzatos sötét alak kerülgette a tisztú lak tájékát. A házórző kutyával tárgyalt a rácson keresztül. A sötét alak kenyeret dobott a kutyának, a kutya meg elkapta: úgy barátkoztak. Mikor a barátság véglegesen meg lett pecsételve, a kapuhoz oldalgott az éjjeli ember és az udvarba lépett. Meztelen láb lévén, nesztelenül osonhatott végig az udvaron egész addig az ólig, ahová Gatyó bekvártélyozva volt. Ott megpihent kissé lélegzetet venni, aztán hozzálátott a munkához. Elsőbben az ajtóhoz tapasztotta fülét, hogy nem-e szuszog ember az ólban. Hát nem szuszogott. Gatyó magában hált. Erre a nadrágjába nyúlt az érdekes jövevény és kivett belőle valamit. Ezt a valamit a kulcslyukba dugta és csavargatni

kezdte. A kívánt eredmény meg lett: alig egy percnyi mesterkedés után fölpattant az ajtó: a jövevény beléphetett az ólba.

Ott aztán olyasmi esett meg Gatyóval, ami igen kevés lóval eshetett meg a világ teremtése óta. Topánkát kapott. Patáit erősen bepólyázták valami vastag rongyokba és jól összemadzagolták ezeket a rongyokat. Hát csak ilyen topánka volt. De megfelelt, mert olyan nesztelenül lépegett ki benne az udvarból Gatyó, mintha nem is ő maga lett volna, csak a szelleme.

Egyszóval fényesen sikerült Jánosnak a saját lovát a tisztartótól ellopnia. Hanem ez még csak a fele volt a János sorának. A másik fele: a nehezebbik ezután következett. Nevezetesen a Gatyó elhelyezése.

Mert a saját istállójába csak nem köthette bele a lovát: az nem vitte volna előbbre kieszelt tervét, sőt amilyen bolondos a törvény, még becsukták volna érte. Hát arra határozta el magát, hogy még az éjjel elsüti Gatyót. Veszít rajta vagy öt pengőt a sietség miatt, - de üsse kő, majd kinyeri a réven, amit elvesztett a vámon. Hogy kinek adja el: azt már jóeleve kieszelte János. A harmadik faluban lakott egy atyjafia, bizonyos Bús Gergely. Ez ismerte Gatyót, alkudozott is rá: harminc pengőt adogált érte a szikszói vásáron. Ő akkor harmincötre tartotta. No most odaadja neki huszonötért. Csak azt köti ki, hogy világeletemben se jön vele Csesztvére, ahol is András lakott. Ez öt forintot megér neki.

Bús Gergely szerfölött csodálkozott komája eme kikötésén, de nem sokat okoskodott, (más volna, ha lopott lóról lehetne szó, - gondolta), belescapott János tenyerébe és leszúrta a kért huszonöt forintokat.

A huszonöt forint János belső lajbizsebébe vándorolt, maga János meg hazafelé. Még meg se jött a tisztartó szokásos reggeli szemléről, már ott ödöngött a háza környékén és békétúréssal várta megérkezését. Mikor megjött, alázatosan elébe állott s illőképpen süvegelvén, előadta instanciáját.

- Gatyóért gyüttem, - mondotta, - kiváltom.

- Hát van pénze?

- Lett. Szöröztem no...

- Jöjjön az irodába, átveszem a birságot, aztán irást kap, hogy a lova kiadható.

- Áldja meg az én Istenem!

És becsoszogott János az irodába a tisztartó után. Ott majdnem hogy ingre-gatyára vetkőzött, mert nem tudta másképpen kipiszkálni a kelebéből azt a kis acskót, amiből fizetni akart. Végre kipiszkálta és fizetett. Még pedig csupa rézpénzzel. Ez a művelet igen soká tartott, mert János nem igen sietett vele: szuszogva és sóhajtozva számlálgatott. Abban biza-kodott ugyanis, hogy elunják a számolgotást, mielőtt a végire érne, vagy még inkább, hogy megszánják az ő nagy szegénységét, amiben még egy árva hatos sem akad.

Jól spekulált ő kigyelme. Az első száz krajcár után már rárivalt a tiszt.

- Elég! Honnan a pokolból kerítette azt a sok rezet?

János úgy tett, mintha igen megijedt volna.

- A tyúkok tojták, - mondta, - a tyúkok...

A tiszt elkacagta magát.

- Tojást adott el?... No, mit fél, nem eszem meg, - mondta, most már egész bonhomiával.

Azzal kiállította a Gatyó szabadságlevelét.

- Vigye; Rigó majd kiadja a lovát.

János beleüti az orrát az írásba és igen tanulmányos arcot csinál...

- Hej Gatyó, Gatyó, - sóhajtott fel aztán boldogan, - nem adom száz forintért, hogy esmelleg az enyim vagy!

Még egy kis hálálkodás következett, aztán csigalassusággal kikecmergett János.

No de nem soká volt oda. Alig mult el egy perc, visszajött ökgyelme, de már nem úgy, mint a csiga, hanem mint a forgószél maga. De nemcsak a járása, a képe is megváltozott. A szeme majd kiugrott, szemöldöke felcsúszott a haja alá. Ha látta volna Böcklin, képet csinált volna róla s Ijedtségnek keresztelte volna el.

- Nincs! Ellopták! Megszökött! - hörögte elfúlva. - Végem!

A tiszt felugrott ültő helyéből.

- Megveszett kend? Mit loptak el? Mi szökött el?

- Gatyó, - nyögte ki János. - Átkozott lú, kódiszá tette szegény gazdádát!...

- Nono, - hüledezett most már a tiszt is, - tán tréfáltak kenddel? Lehetetlenség, hogy az én udvaromból lovat lophassanak. Az ól kulcsra jár... Jöjjön kend velem...

Hát ment János. És végigélvezte, mint nyakalja fel a tiszttartó az összes udvari cselédeket az eltűnt Gatyó miatt. Nem volt egyéb dolga, mint egymással összehasonlítani a sok nyaklevest. Egymással s azzal is, amit ő kapott annak idején. És elégülten konstataálta, hogy mind sikerültebb volt, mint az övé.

Hát ez is öröm volt, de még nagyobb gyönyörüséget várt János attul, ami azután jön. Amikor majd a tiszt végkép belekerül a kutyaszorítóba... Milyen szép is az, - gondolta, - ha valakinek akkora feje van, mint az övé. Az olyan megérdemli, hogy mulasson és hogy - lovat vegyenek neki...

A multság elejét úgy intézte János, hogy konstataáltván a tényállás, elköszönt a tiszttartótól, még vigasztalta is...

- Nem baj no, - mondta. - Maj eligazitom én a dolgot.

A tisztnek gyanus volt ez a békés hang.

- Hogy akarja kend eligazítani?

- Csak tesszen rám bízni.

- Mégis?

- Hát mék a grófhoz Kakatra.

- Micsoda? - riadt rá a tiszt. - Mit keres kend a grófnomnál?

János nagyot nézett.

- Mit-e? Hát a lovam árát. Csak nem adok neki ingyér' lovat...

A tiszt most már valósággal megijedt. (Ha végrehajtja szándékát a paraszt, - gondolta - vége az állásának. Mert ki túrne magánál csak egy napig is olyan tisztet, akinek a kezén eleven lovak sikkadnak el?) De nem mutatta ki az ijedtséget, inkább rárivallt Jánosra.

- Megbolondult kend? Azt hiszi, hogy maga elé ereszti a grófom? Ugy kilökik az inasok, hogy a lába se éri a földet.

- Jó, jó - helyeselt János, - hanemhát akkor aztánd, hogy lesz megesleg? Mert hát kell a lú.

- Meglesz a ló, köröztetni fogjuk.

- Jó, jó, - hagyta helyben János, - hanem addig? Rögvest kell a lú...

A tiszt fújt dühében.

- Kárpótolni fogom...

- A mán beszéd - ismerte be János, - de miféle mázsálón mérjük le a károm! Iszonytató sok lesz úgy... Inkább csak mék a grófhhoz, ha pofonüt is. Nincs abbul kár.

És szépen beleilleszkedvén kissé lecsúszott subájába, útnak indul János.

- Hát mék, - szólt vissza, - mer hónap vásár lesz, hát sietni köll.

A tiszt most már látta, hogy nem boldogul máskép a nyakas paraszttal: meg kell tőle vennie az elkötött lovát.

- Jöjjön az irodába! - kiáltott rá...

János pazar örömköket élvezett e szavakat hallván, de azért még csak a füle botját se mozdította, haladt a subában tovább.

- Nem hallja? Siket kend?

János hátrakapta fejét.

- Az irodába? - kérdezte. - Miért? Nincs nekem ott semmi keresni valóm.

- Csak jöjjön kend.

- Nem lehet, szörnyen sietek. Hónap vásár lesz Szikszón...

A tiszt türelmét vesztve, félbeszakította.

- Megveszem a lovát.

János most már megállott.

- Az én lovamat? - kérdezte csudálkozva... A Sárkány nem eladó.

- Nem azt, hülye, a Gatyót.

- A Gatyót, azt, aki nincs, aki mán nem az enyim?

- Azt...

- No, még ilyet nem pipáltam. Nem értöm.

János kéjben úszott. A tiszt ellenben beleizzadt az apró kínzásba, már szinte rikácsolva mondta:

- Majd megéri...

János tiltakozott a beléje helyezett bizalom ellen:

- Nem én. Ezt soha...

- Kárpótlást fizetek a Gatyóért. Így már érti kend?

- Úgyé? No, úgy mán csakugyan megéri még a hülye is, - vallotta János és most már megy a tiszt után az irodába és ki se jön belüle addig, míg kezében nincs az a száztíz forint, amit a Gatyó fejében követelt és - megkapott...

És mivelhogy az ember igen elkényesedik, ha sok pénzt visel a lajbija zsebében, hetykévé fajul ökigyelme természete is: meg se köszöni a pénzt, sőt elmondja azt a mondókáját is, amit a multság végére eszelt ki magának:

- No mingyá' gondútam, hogy akad olyan is, aki lovat vesz nekem.

Ezt a slágert a világerért se hagyta volna el. Az igaz, hogy kidobták érte.

IV.

János a tisztartó száztíz forintjából hatvanötért egy jókötésű mokányt vett a Sárkányhoz. A többi negyvenötöt hozzácsapta a Gatyó árához és hetven lett belőle. Ilyeténképpen János egy közönséges poftól szinte meggazdagodott. Igen, valósággal a poftól, mert nyilvánvaló, hogy anélkül nem bőszül meg s ha nem, az esze se srófolódik fel, mert boszuvágy nélkül bármily csintalan is a János esze: olyan huncfutságokat még se képes kitalálni, mint amelyet a Gatyóval kitalált.

Czinege Péter üstje.

Czinege Péternek volt egy kis üstje. A kis üst attól jó, hogy szilvacefréből pompás pálinkát lehet benne főzni.

Ezért a műveletért pénz járna ugyan az államnak, de - egye kánya! - Péter nem respektálta az állam kapzsiságát, mert biztosra vette, hogy rajta nem csípi. Kajtor igen kiesett a világból, még a gólya se birt ráakadni soha, nemhogy a finánc, akinek szárnya sincs, hogy átrepülhetné amaz istentelen hegyeket, amik elbújtatták Kajtort az emberi szem elől.

Czinege Péter tehát vígan főzte a szeszt; cefreerjedéskor nap-nap után rotyogott az üstje, mert jószívű, komakedvelő ember létére szívesen lepárlatta a más cefréjét is. Mulatság volt az neki, igen szeretett az üstjével babrálni. Ismerte annak minden csintalanságát, még meg is tudta reperálni, ha netalán valamelyik micsodája fölmondta a szolgálatot. Már pedig a szakértelem gőgje igen élvezetes érzés. De Péternek még ennél is élvezetesebb volt az a tudata, hogy büntetlenül truccolt egy egész országgal. Magyar ember szemében ez a legnagyobb virtus, következésképpen a legnagyobb gyönyör is.

Ám szapora virtuskodásnak bánat a vége: egy szép napon, honnan, honnan nem, csak föl-bukkan a finánc Péter udvarán.

Az üst éppen javában rotyogott, amikor a zöld ember megjelent.

Péter úgy elbámult a váratlan csudán, hogy ijedtségre se tellett ideje. Igazában csak akkor kezdett eszmélni, amikor a pénzügyi hatalom fölhívására megjelent a bíró és hitesek lefüllettek, fölborították, ki-bepecsételték az üstjét és hihetetlen ceremóniák közt vitték befelé a falu házába.

Péter bánatos arccal nézett utánna. Inkább vitte volna el a feleségét a finánc. Az korántsem ért annyit.

*

Pedig ez még csak kóstolója volt a szomorú esetnek, az igazi leve csak ezután következett.

Egy szerencsétlen napon ugyanis becitálták Pétert a szolgabíró elé. Pétert is, a négy komáját is, akiknek szívességéből kifőzte a cefréjüket.

Nagy szomorúságában ez volt a Péter egyedüli vigasztalása. Nem magányosan fog szenvedni a hazáért, a komák, valamiképpen osztozkodtak a jóban, osztozkodni fognak vele a rosszban is. Ennek fejében úgy megszerette részvénytársait a szenvedésben, hogy el se birt tőlük válni s a világért se engedte volna meg, hogy ne az ő alkalmatosságán ránduljanak be Gyarmatra, a szolgabíró elé.

A komák, bár szívük fenekén el voltak keseredve Péter ellen: vállalták a szívességét. Leg-alább lovuk nem kopik, ami aránylag sovány haszon ugyan, de mégis valami.

Megérkezvén Gyarmatra, mint méltóságos palóchoz illik, kevélyen ereszkedtek le a komák a szekérről és keményen állottak meg a szolgabíró előtt. Valamennyinek az járt az eszében, hogy miképpen lehetne a többire kenni az egész felelősséget és némi remény is pislákol a szívekben, hogy jó ésszel talán megmegy a dolog, ha nem igen csalafinta a szolgabíró tudománya...

... A tárgyalás azzal kezdődött, hogy fölolvasták a finánc jelentését, aztán Péterre került a sor.

Ezt a szegényt úgy ki-bevallatta a kemény szolgabíró, hogy végképpen beleszédült, a végén már kertelni se próbált, behunyta szemét és vallott, mint a záporoső.

A komák elképedtek. Mi lelhet Pétert, hogy így egyszerre belevadult az igazmondásba?... Péter, aki talán világeletébe se mondott igazat?! Biztosan megkergült, vélték és azt hiszi egy apostol... Dejszen az ő bőrükre ne apostolkodják senki fia!...

S a tanukihallgatások során olyan istentelen tagadást vittek véghez, hogy még az ő ábrázatokról is lemászott a bőr.

Ezzel aztán a bíróra került az elképedés sora.

- Nem értem kendteket, - rivalt rá az atyafiakra, - a tettes teljes becsületes beösmérésben van, kendtek pedig úgy hazudnak, mint a cigányok, holott kendteket baj sem érheti az igazmondásért, mert kendtek csak tanuk.

No ezeken a szavakon megint csak a komáknak kellett bámulniok. Ők szentül azt hitték, hogy bűnösök és íme kisül, hogy tévedésben voltak. De azért nem bizakodtak el végképpen, hátha csak azért beszél így a bíró, hogy vallomásra bírja a fejüket.

- Hát mink csak tanuk vónánk? - puhatolódzik Perse Tamás, egy gyíkszemü palóc. - Nem lehet az igaz.

- Nono, - ütötte rá Czinege Péter, mert semmiképpen sem akart egyedül maradni a pácban, - nem is igaz a, csak bolondozik a tekintetes úr.

- Válogassa meg a szavát, mert becsukatom, - ripakodik rá a szolgabíró. - A törvény csak kendet minősíti bűnösnek, mert csak kendnek van üstje; hogy kinek a szilváját főzte benne, az teljesen mellékes dolog.

- Hát ilyet még nem pipáltam! - szörnyülködik el Péter. - A Perse pálinkájáért is én fizessek, amikor ő itta meg?!

- Hüüm, - bölcselkedik Perse Tamás most már egész bátorsággal, - ha egyszer ilyen a sor, arrul nem lehessen tenni.

A szolgabíró kapott a Perse bölcsességén.

- Tehát beösméri kend, hogy pálinkát főzött a szilvájából Czinege Péter?

Perse biztosságban érezvén magát, egyszeriben olyan kuláns lett, mint amilyen veszettül tagadott az imént.

- Hásze, - vallotta, - mér tagadnám, amikor csak tanu vagyok?

- Hát az előbb miért tagadott? - faggatta a szolgabíró.

- Csak, mer azt hittem, - ismerte be Perse - hogy magam is ludas vagyok. - Ha mingyárt megmondta volna a tekintetes úr, hogy ártatlan vagyok, nem fillentettem vóna.

Az egyéb komák is boldogan bólogattak.

- Mink se, - jelentették ki egyhangulag.

- Tehát - folytatta a tárgyalást a szolgabíró - valamennyien rávallanak Czinege Péterre?

- Rá hát, - jelentette ki Perse mindnyájok nevében, - ami igaz, az egyszer igaz...

Egyszóval rútol bennehagyták Pétert hűtlen cimborái, még a tanudíjat se restelték ellene föl-számítani.

Péter szinte megdermedt ennyi szemtelenségtől: pálinkát főz nekik szivességből, saját lován hozza be őket barátságból, egymaga lakol mindnyájuk bűneért s íme, mindeme erények fejében, hála helyett, a tetejébe még meg is sarcolják a lelketlen komák...

Szerencsére jó az Isten, végszükségben nem hagyja el az embert; eszet ad neki, derék ötleteket, amikkel ki lehet evezni a nagyobb bajokból. Czinege Péternek legalább szorongattatása utolsó pillanatában olyan eszméje támadt, amitől legott derüre fordult a kétségbeesése. De nem kapatta érzelmeit ábrázatjára: egyelőre homályban akarta hagyni a komákat, hogy *kitalálásának* majdan antul nagyobb csattanója legyen.

Nem is gyanakodtak rá a komák, mindössze ama ténye keltett közöttük némi csodálkozást, hogy nem apellált a kemény ítélet ellen, sőt egész készséggel kinyalta bugyellárisából ama hatvanöt forintot, amit a szolgabíró bírságképpen kirótt rája...

Ezzel a fizetéssel aztán el is lett intézve az egész ügyes-bajos dolog végképen: mehettek a felek hazafelé...

Azaz mehettek volna, ha lehetett volna. De csak Péternek lehetett. A többieket, midőn föl-kászolódnának, lerugdosta a szekeréről Péter.

- Micsoda?! - rippant rá hűtlen cimboráira. - Még az én szekeremre mernek kéreznedni kendtek? Hát böllér vagyok én, hogy eleven disznókat furikoljak a becsületes szekeremen?! Ettem én valaha úri tököst nyersen, hogy ilyet gondolnak rólam, he?!

Igy szavalt Czinege Péter nagy mérgesen, de csak tempóból volt ő mérges, igazában alig volt valaha jobb kedve. Mert tudta, hogy a gazdag, kényes komák a félvilágért se állítanának be gyalogszerrel a falujukba. Nem a hat mértföldnyi távolság miatt, sem mivelhogy dagasztó sár uralkodott az úton (a sárral csak megbirkóznának ő kigyelmeik valahogy), hanem a dignitás szempontjából. Az fúlt volna bele a sárba, nem is a csizmájuk. Már pedig azt nem engedi az igazi palóc: inkább meghal, mint hogy csúfot üzhessenek belőle. Holott van-e csúfabb látvány egy méltóságos képü, kövér, hatlovas gazdánál, amint éktelen utakon izzadva dagasztja a sarat?!

... Jól számított Péter. A komák összebújtak tanácskozásra és elhatározták, hogy kiengesztelik mérges cimborájukat.

- Örömet jelentek, - kezdi a művelt Perse - visszaadjuk kendnek a tanupénzt.

- Köll a kutyának, - utasítja vissza a fölülkerekedett Péter - nem köll nekem a kendtek píze, van hál' Istennek otthon büviben.

Perséék megcsóválták fejüket. Nem hitték volna, hogy Péter ilyen keményszívü legyen. Ujra összebújtak és most már még két forintot ígértek Péternek fejenként a tanupénzen fölül, ha fölveszi őket a szekérére.

Ám ez se használt már, hát tovább folyt az alkudozás.

A vers vége az lett, hogy ki kellett a komáknak a Péter egész bírságát fizetniök...

Ilyeténképpen, hála leleményességének, a végén Péter volt az egyedüli cimborái közül, aki ingyen mulatott.

De azért nem nehezteltek meg rá a komák. Nem voltak ugyan valami vígak a szekér tetejében, de a körülményekhez képest egészségesek voltak s ami fő, meg volt mentve egyéni méltóságuk. Mert attól nem kellett tartaniok, hogy Czinege eldicsekedjék a furfangos csintalanságával. Békekötés után nincs gyűlölködés: ez egy ősi törvény, amit becsülettel megtart minden jóra való paraszt.

Hanem azt már nem állhatta meg Péter, hogy így maguk között meg ne fűszerezze sunyiságát egy kis jóféle tréfával. Az ilyes még megmegy módjával az illendőség határai között.

- Tudják-e kendtek, koma, - kezdi egy órai elmélkedés után - hogy mi vóna, ha a Ráró lúnak csak három lába vóna?

- Hát sántítana - véli Perse és egyben elcsodálkozik az ügyefogyott kérdésen.

- Nem a, - magyarázza Péter, - hanem hasra esne.

- Hát osztán? Miért kérdi kend? - kérdezik a komák kíváncsian, mert egyikük se tudta, hová akar kilyukadni Péter.

- Csak azér, - vallja be az - mer eszembe jutott, hogy az ember is úgy járna, ha kimarjulna a negyedik lába, hasra esne...

Általános csodálkozás. (Az ember negyedik lába!) Mély csend. Csak Perse Tamás sűg oda a szomszédjának:

- Mán megveszett!

De sebben rájött, hogy bíz az nem veszett meg, csak huncutkodik. Mert így folytatta Péter az elmefuttatást:

- Tudják-e, hogy mi je az embernek az, ami a lúnak a negyedik lába?

- (No?)

- Hát az esze! - vágta ki Péter és büszkén agyarára vágta makrapipáját. - Ha - folytatta további magyarázatképpen, - nincs helyén az eszem, ma én hasra estem vóna.

*

A komák összesunyítottak és szégyenkedve elhallgatának. Az apró lovacskák csöndesen baktattak a sárban, Péter vígan pöfékelt, a komák elábrándoztak. Az járt fejükben, hogy a legközelebbi választáskor Pétert teszik meg bírónak, mert az való a falu élire, aki leghuncutabb a faluban.

A komák szórakoznak.

Csűr Márton és Szarka Pál egymásnak különben hites komái, kettecskén üldögéltek a korcsma asztalánál és békésen borozgatának.

Szó is pottyant itt-ott közöttük, de csak ímmel-ámmal. A szó csak később szokott nekibátozni: az ötödik-hatodik üveg után; attól függ, hogy milyen erős a bor és milyen kemények a fejek.

Addig mindössze egy lényegtelen kérdést tárgyaltak le a komák. Szarka Pál ugyanis egy nagyot ásított, aminek okára Csűr Márton igen kíváncsi lett. Hát megkérdezte:

- Minek ásít kend, he?

- Csak, - mondta Szarka Pál.

- Mégis?

- Mégis?... Hát mer a Gatyóra gondútam.

- Az lúra?

- Arra, áldja meg az Isten!

- Hát azér ásítani kell? - csodálkozik Márton.

- Mán hogyne kéne, amikor igen bánom, hogy eladtam, e. m. a. f. - magyarázza Szarka Pál.

A komája megértette:

- A mán más, - hagyta helyben, - azér érdemes volt ásítani.

Ezzel végkielégítést nyervén a Márton kíváncsisága, visszatértek az előbbeni tárgyra: szóltanul nyelték az italt egymás hű komái, Csűr Márton és Szarka Pál.

Először a Pál fületöve kezdett melegedni. Márton még csak nem is pislogatott, amikor ő már nagyban küzdött a szívéből kikérezkedő érzelmeivel.

- Hajahaj, komám, cudar a világ! - így tört ki kebeléből a magyar keserűség.

- Nono, - oktatta Márton a komáját, - a kapca csak olyan lehet, mint a kapca, olyan nem lehet, mint a baboskendő, mert akkor baboskendő vóna.

- Azér mondom, - magyarázza ki szavai értelmét Szarka Pál, - mer ha cudar nem vóna, nem világ vóna.

Mártonnak nem igen tetszett bölcsességének ilyenén elferdítése, de nem szólt rá semmit, csak a fejét csóválta meg. Mert az ő beszédjének még nem érkezett el a természetes eredete.

Addig tehát egyoldalulag kellett Szarka Pálnak diskurálnia, azaz olyképen, hogy ő kérdezett és felelt is egyben a komája helyett is:

- Azt kérdi kend, hogy mér nem süt a hold, mér csak világít?... Hát az onnét van, mer öreg mán a hold: a lángja kialvadt, csak a parazsa pislákol... Mer ú is nap vót ám valamikor, fiatal korában.

Csűr Márton csavart egyet a nyakán. (Annyi esze tán csak neki is van, hogy ezt kitalálja.) Szarka Pál ellenben tovább csillagászkozott.

- Igaza van kendnek, koma, a csellag csak afféle hitvány napfióka, akinek még igen kell nőni, hogy nap legyen belüle... Hogy akkor mi lesz a főddel, kérdi kend, ha mind anyányivá nő a sok napgyerek? Hát megsül a főd e. m. a. f. Egyéb baja nem történhetik.

Márton újra csak a fejét rázta. (Hisz ő se bivaly, hát mit magyarázgatnak neki ilyen egyszerű dolgokat.) Szarka Pál pedig áttért a közügyekre.

- Nono, igen okos az új bába, aki ide került, hiába vitati kend, mer köpülyözni is tud, még peniglen - köpüly nélkül.

De már ez olyan furcsa volt, hogy megszólaltatta még Csűr Mártont is.

- Eszi fene! Hát mivel köpülyöz?

- Valamit csinál a vakaróval, oszt avval.

- A vakaróval-e? - csodálkozik Márton és hosszasan elgondolkozik, hogy ugyan mit művelhet a vakaróval az a fránya bába, hogy köpülynek is jó legyen.

És miután igen töri a fejét, gyorsabban kenegeti a kerekét, hogy kisüljön belőle valami. Nem sült ki belőle semmi okos dolog; de a szavát meghozta az ital...

Csűr Márton már nem úgy gazdálkodik a szóval, mint Szarka Pál. Ő nem hatol bele, mint amaz a dolgok velejébe, ő inkább csak lelkesedni szokott. Lelkesedik pedig a vitézségért, Taliánországért, a hazafiságért, a falu bikájáért, egyszóval mindazért, amiért lelkesedni lehet és szokás.

Természetesen a vitézségen kezdte és Taliánországon. Katona volt valamikor Grácban, de mivelhogy Grác úgysis igen messzire esik Bolsától, megengedte magának azt a kis költői szabadságot, hogy Taliánországba internálja Grácot, éppen a Venedig mellé. Mert erről a Venedigről igen sok érdekes dolgot lehet mesélni, miután csak ez az egy úszó város van az egész kerek világon. Ezt éppen Grácból tudja Márton, ott látta először a Venediget egy panorámában...

- Látott-e már kend úszó várost koma, aki rézangyala van? - vezeti be Márton a beszélgetést.

- Én-e? Látott a frász.

- Nohát a Venedig olyan. Voltam benne, a mikor Grácba szolgáltam, aki Venedigtől mindössze egy jókora bakugrás - alig... Nohát - folytatta nekiszilajodva a komája bámulatos képétől, - ott nagy ménkü tutajokra építik a házakat; oszt a tutajok a tengeren uszkálnak... Hogy mér? Hát csak azért, mer - igen csavaros eszi van a taliánnak, - nem akar pénzt adni a telekér... Hát a tengeren nincs telek, vagy ha van is, ingyen van.

- Ejha! - dicsérte a taliánok eszét Szarka Pál.

Csűr Márton meg folytatta Háriádáját, a hogy a pillanat ihlete épen a szájába adta:

- Azután oszténg attul is jó a városnak a tengeren lenni, mer akkor nem kell flaszterozni az utcáját, ami igen takarékos állapot.

Szarka Pál nem értette a dolgot.

- Hát holyan ott az utca? - kérdezte. - A tenger fenekin van?

- Nem a fenekin, - magyarázza Márton, - hanem a házak között; a tenger az utca.

- De ha úsz a város?

- Úsz, úsz, - okosítja a találékony eszü Márton, - de csak akkor úsz, ha exekválni akar az állam adóba. Akkor elúsz, de azonmód visszagyün, ha elmentek az exekutorok... Akkor osztán lecövekelik a házakat.

- Ugyan, úgy-e? Akkor a nagyon jól van kigondúva, - véli Szarka Pál. - Bárcsak elusztatnánk az adó elül mink is! - tette hozzá s egy nagyot sóhajtott.

Csúr Márton keblében visszhangra talált a koma sóhaja.

- Már mink nem igen úszhatunk el az adó elül, - mondta keserüséggel, - inkább csak az adó után.

Most egy búsuló jelenet következett. A komák tenyerükbe hajtották borongó fejüket és nagyokat nyögtek magyarok sorsának mostohaságán. A Venedig persze teljesen elfelejtődött: végképp belefűlt a hazafiúi bánatok tengerébe, hiába úszott tutajokon.

Hanem jött Venedig helyett egyéb. A csatáit vette sorra Márton. Ez közelebb feküdt a jelenlévő kedvükhöz. Magyarok megbosszulására mindjárt agyon lehetett vágni egypár ezer németet. Csúr Márton pláne egy félmilliót öletett ki belőlük. Kétszázezret Grác alatt végeztek ki borsodi bicskások (éppen az ő regimentjükben szolgált Csúr Márton), a többit apránként különböző regimentek, különböző helyeken, de legkiváltképpen Bécs alatt. Márton egymaga tizenhét németet küldött a másvilágra, köztük egy kakastollas generálist tollastul, amennyiben úgy az agyába vágta a csákóját, hogy a füle se látszott ki belőle.

Szarka Pál áhítattal hallgatta a komája kalandjait. Akár hitte, akár nem. Amit elhitt belőle, az azért volt szép, mert igaz volt, amit el nem hitt meg azért, mert szépen volt kitalálva.

Igy aztán nagyon jól kijöttek egymással a komák. Mert Csúr Márton is igen kedves volt Szarka Pál irányában, még akkor sem haragudott meg rá, amikor tájékozás végett egyszer megkérdezte tőle:

- Igaznak mondi ezt, koma, vagy csak mesének?

... Ámha nagyon szerették és bámulgatták is egymást a komák: nem kell azt gondolni, hogy ez az állapot örökké tartott. Borközi állapotban igen változandó az ember kedve. És a kedve szerint, hol ide, hol oda költözik a virtusa. Eleinte a szívben lakik meg, ami igen kedvessé teszi az embert. Ez az állapot szerencsére legtovább tart. Szerencsére, mert az, ami utána következik, már igen kellemetlen. Az az állapot az, amikor a virtus a májakra ereszkedik és fölkarvarja a bennük található epét. Ilyenkor már könnyen megesik az is, hogy minden különösebb ok nélkül borosüveggel tiszteli meg a magyar embertársa ábrázatját, csöppet sem törődve a vélekedésével. Pedig ez a vélekedés is hasonlóképpen üt ki: borosüvegnek borosüveggel válaszol a magyar.

... Aztán van még egy harmadik állapot is: az, amikor a karizmokba vándorol a virtus. Ez a borközi állapotnak utolsó stádiuma, amit csak bottal lehet vagy szokás eligazítani. Szarka Páléknál, miután váltig ittak, természetesen beütött mind a három stádium. A második egy igen ártatlan, szívre szánt megjegyzésből pattant ki. Aki tiszteli a logikát, azt hitte volna, hogy inkább csókolódzás lesz belőle.

Nevezetesen így folyt le a dolog:

... Csúr Márton egy mély fohászt lökött ki a szíve fenekéről és azt mondta Szarka Pálnak:

- Hej koma, én édes, szerelmes komám, a fene tudja mért, igen kedvellem kendet...

Hát Szarka Palinak ez már nem jól esett.

- Mér' a fene? - kérdezte.

Csúr Márton eleresztette a kérdést a füle mellett, a maga gondolatát fejezte be:

- Pejg én nem igen barátkozok mindenki fiával, - irtó nagy kutya vagyok.

- A mán szent való igaz, - döfött egyet Szarka Pál a komáján előbbeni megjegyzése miatt.

Most már Csűr Márton haragudott meg.

- Mér mondja kend, hogy igaz? - kérdi kidülledt szemmel előrehajolva.

- Ha kend is mondta...

- Én? - botránkozik meg Márton. - Az más. Én mondhatom.

- Kend-e? - vitatkozik Szarka Pál. - Hát kend tán külömb, mint én?

- Külömb-e!...

- Én csak azt vettem a szájamba, - folytatja Szarka élesen, - amit kend már megrágott.

No, ez az élce nem igen sikerült Szarka Pálnak. Csűr Márton kiköpött előtte és megkérdezte tőle:

- Hát ha pökök egyet, azt is a szájába veszi kend?

Ez már aztán olyan nagy sértés volt, amit lenyelni nem lehetett, Szarka Pál fölajdult rá:

- Jujujujjj! - üvöltötte. - Ezért megkóstútatom kenddel a korcsma padolatját!...

Tehát elkövetkezett a harmadik stádium. Az izmok megfeszültek. A komák fölugrottak, mintha acélrugó lökte volna föl őket.

- Hagy lássuk no! - henegett Csűr Márton és megegyengette a derekát.

- Gyöpre hát, aki rézangyala van! - kiáltotta Szarka és a botja után kapott.

Csűr Márton is fölkapta a magáét. És, akár csak egy ballerina, kitáncolt vele a korcsma közepe. Ott még ugrott egyet (olyan volt a természete), aztán elhangzott ajkáról a csatakiáltás:

- Uccucu!

Csak ennyi volt a csatakiáltása. Már a Szarka Pálé cifrább volt, mert neki másféle volt a természete. Ő leguggolt először a harc terepén, aztán lassan fölágaskodva, hosszan elnyújtva énekelte ki a riadóját:

- Jujujujujjj!

Hát most már rendben volt ez is, - megkezdődhetett a csata szabályszerűen...

... A csata leírása előtt tudnivaló, hogy milyen fegyverek voltak használatosak. Hát tölgyfabotok. Nem voltak éppen furkók ezek a tölgyfabotok, de azért nekik is volt boldogabb végük, akkora, hogy bizvást be lehetett velük repeszteni bármiféle nemzetiségü koponyát. A magyart kivéve. Mert az állja a tölgyfabotot: ki van próbálva hitelesen.

Azért is úgy intézték a komák a páros viaskodást, hogy koponyájukra essék a bot bunkója, ha gyün. Egyszóval fejjel kell kivédeni a csapásokat. Igen, mert másutt kárt tehetne a bunkó, (amitől pedig Isten óvjon), félreugrani vagy curukkolni meg nem való. Az csalás, ami szégyenletes.

Egyszóval úgy van az, hogy a bottal való verekedés is tudomány, akárcsak a karddal való vívás, amihez különben hasonlít is némileg, amennyiben a viszája annak. A kardvívó ugyanis azt nézi, hová üssön a kardjával, a botvívó ellenben azt, hogy hová üt az ellenfele botja.

Az első ütést Szarka Pál kapta a fejére. Jól célzott Szarka Pál a fejével: beleszaladt a botba.

A Csűr Márton felelete már nem volt olyan akkurátus: a homlokára esett a Szarka Pál csapása, ami nem tartozik a szebb csapások közé. Hanem azért megjárja. Még mindig nem a füle, sem az orra, a homloka. Az orrcsapás a legnagyobb csapás. Mert az orr finnyás jószág, könnyen

eltörrik. A törött orr pedig már szégyenletes. Azért is, aki nem tudja kellőképpen megoltalmazni, jobb teszi, ha ki se áll botra. Van bicska is.

A komáék jelen esetében, el kell nekik ismerni, se fülben, se orrban kár nem esett, ami szép fényt vet a tudományukra. Az a körülmény pedig, hogy csak a huszadik csapásra fordult föl az egyikük - Szarka Pál volt, az igazat megvallva - a koponyájuk minőségét dicséri...

Tehát fényesen sikerült a csata: nem történt semmi baj. Sőt, ha szerencsének mondható a kijózanodás, hát szerencsés volt a kimenetel. Mert kijózanodtak a komák. Bárha alapjában alig tekinthető nyereségnek a kijózanodás, mert nem azért itták meg a komák a sok drága bort, hogy bottal verjék ki az egymás fejéből. A józanság legfőképpen csak arra való jó nekik, hogy be hagyták tapasztani a fejükön ejtett lyukakat, amit pedig részeg ember alig túrne el magán.

A lyukak betapasztása az asszonyok dolga szokott lenni. Meg is jelentek az asszonyok egyszerűen. (Az meg a Mózi gondja, hogy idején ott legyenek.) Csürné komámasszony a tehénólból hozott tapaszt az ura fejére, Szarkáné ellenben a meszesgödörből. Mert különbözők ám a természetek, kinek ez használ, kinek az. Hogy mi, azt már tudja az asszony.

A gyógyulás rendesen ment végbe. Nem állott be semmiféle komplikáció. Másnapra annak rendje-módja szerint vékává dagadtak a fejek, tehát igen otrombák voltak. Azonban, üsse kő! - ezt nem igen bánták a komák. A fő, hogy meglegyen a fejük minden hiány nélkül. Az pedig megvolt, sőt inkább még meg is szaporodott. Ami kétes haszon ugyan, de sebjaj, majd lelohad a fej. Bár, ha nem lohadna le, se lenne nagy veszedelem. Mindegy az, akár mekkora, lány-nézőbe a komák már úgy sem mennek vele.

Hanem az utcára már kiviszik. Mert egy csöppet sem szégyen az, ha valaki virtuskodik. Ellenkezőleg, dicsekedni való. El is dicsekednek vele a komák.

Szarka Pál azt mondja, ha megkérdezik a feje irányában:

- Mulatoztam a komámmal, túle nyertem.

Csür Márton körülbelül ugyanezt mondja, csak más szavakkal:

- Jádzottam az én kedves komámmal, ő emlékezett meg rúlam.

Arról pedig szó sincs, hogy a jádzást komolyan vegyék a komák. Sőt! az csak bensőbbé teszi a viszonyukat.

Azonban maguk között nem beszélnek róla. Mert az illem úgy hozza magával, hogy észre ne vegyék az egymás nagy fejét. Minthogy sem ezt tennék, inkább egymás szemébe hazudnak udvarias tisztességtudással:

- Hol járt kend tennap, koma?

- Én a szőlőbe vótam estélyig, este otthun.

- Én meg bevótam Szikszón sóért.

- No, mingyá gondútam, hogy kend is odavót.

Vége.